Koroška kronika

Izdaja:
BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:
Za naročnike:
v tuzemstvu mesečno 1.— šiling,
v inozemstvu mesečno 2.— šilinga.
Posamezna številka 30 grošev.

Leto III. | Celovec, 15. avgusta 1947 | Številka 34

Kmetijska izobrazba

Koroška deželna vlada je razpisala pogoje za sprejem kmečkih fantov in deklet v kmetijske in kmetijsko-gospodinjske šole. Kmetijskih šol je šest z desetimi razredi, kmetijsko-gospodinjske šole pa so štiri in s štirimi razredi. Pouk na vseh teh šolah je seveda v nemščini.

Fant, ki hoče postati čevljar, mora iti za nekaj let učit se čevljarstva, dekle, ki hoče postati šivilja, se mora iti te »umetnosti« učit. Le za kmeta ni bilo do sedaj še predpisano, da bi moral imeti oni, ki prevzame kmetijo, tudi primerno izobrazbo zato. Res je, da se kmečki fant nauči kmetovanja pri svojem očetu in tudi kmečko dekle se nauči gospodinjstva pri svoji materi. Toda današnji čas zahteva več in vsega tega si moreta pridobiti kmečki fant in dekle samo v odgovarjajoči stanovsko-strokovni šoli.

Kakor pa je kot sama po sebi priznana na celem svetu opravičena zahteva, da mora biti pouk v ljudskih šolah v materinem jeziku, ravno tako je opravičena tudi zahteva, da dobijo pouk in vzgojo kmečki fantje na kmetijskih šolah v jeziku, ki ga govorijo doma. To opravičeno zahtevo pri nas na Koroškem Nemci tudi priznavajo svojim sorojakom na Južnem Tirolskem, ki sicer vsi prav dobro razumejo italijansko, pa so zahtevali in tudi dobili kmetijske šole z nemškim učnim jezikom.

Kar pa velja za Nemce v Italiji, to ne velja za Slovence na Koroškem. Pri nas na Koroškem so zahtevali Slovenci slovenske kmetijske strokovne šole že pred prejšnjo svetovno vojno, tudi so imeli Slovenci te šole že večkrat obljubljene, to pa je tudi vse. Zato so morali pošiljati slovenski kmetje na Koroškem svoje sinove v kmetijske šole in svoje hčerke v kmetijsko-gospodinjske šole preko meje.

Vsak pravi slovenski kmet želi, da njegov sin, ki bo naslednik na kmečkem domu, ne bo samo dober gospodar, ampak da bo tudi ohranil vse one kmečke navade, ki so ukoreninjene že stoletja na tem domu, to se pravi da bo tudi dober Slovenec. Iz skušnje zadnjih desetletij pa vemo, da so nam kmetijske in kmetijsko-gospodinjske šole na Koroškem vzgojile iz dobrih slovenskih deklet in fantov večkrat narodno in versko mlačne, še večkrat pa naravnost narodno nasprotne in janičarske kmečke gospodarje in gospodinje. Na teh šolah se preje dobri in zavedni kmečki fantje in dekleta niso naučili samo nemščine, naučili so se tudi narodnega odpadništva. Zato v take kmetijske in kmetijsko-gospodinjske šole slovenski kmet na Koroškem ne more pošiljati svojih sinov in hčera.

Koroški deželni zbor je sklenil na seji z dne 4. julija letošnjega leta, da ustanovi deželna vlada eno kmetijsko šolo tudi za takozvano »dvojezično« ozemlje z »dvojezičnim« poukom.

Za nemške kmečke fante in dekleta je na Koroškem razmeroma dobro poskrbljeno, da se lahko v svojem materinem jeziku učijo, kako naj gospodarijo in gospodinjo na svojih kmečkih domovih. Slovenski kmečki fantje in dekleta pa kljub vsej toliko in tolikokrat tudi z najbolj merodajne in najvišje uradne strani naglašeni enakopravnosti še vedno nimajo možnosti, da bi se v svojem materinem jeziku mogli učiti za svoj bodoči, t. j. kmečki poklic.

Zato pričakujemo in to smemo tudi zahtevati, da bo v smislu omenjenega sklepa deželnega zbora še to jesen odprta kmetijska šola, kjer se bodo kmečki fantje mogli v slovenščini učiti pravilnega gospodarjenja na slovenskih kmečkih domovih.

Čimprej naj bi bila dana tudi bodočim gospodinjam na slovenskih domovih možnost, da se na kmetijsko-gospodinjski šoli s slovenskim učnim jezikom primerno izšolajo za svoj bodoči poklic.

Za sedaj moramo poudariti še to, da je gotovo krivično, da slovensko ljudstvo nima na deželi, kjer tvori skoraj eno tretjino vsega kmečkega prebivalstva, niti ene slovenske kmetijske šole in niti ene slovenske kmetijsko-gospodinjske šole.

Gospodarski ukrepi v Angliji

V nedeljo je britanski ministrski predsednik Clement Attlee v svojem radijskem govoru pozval vse Angleže, da sodelujejo pri izvedbi načrta za premostitev gospodarske krize v Velik Britaniji, ki ga je izdelala vlada.

»Angleži,« tako je dejal Attlee, »morajo biti pripravljeni, sprejeti žrtve nase. »Delajo naj več in izvršujejo tudi težja dela. Učijo naj se novih metod ter naj po možnosti odložе za nekaj časa zahteve po višjih plačah in izboljšanju njihovega položaja. »Jaz sem gotov zmage,« je dejal Attlee. »Naši naravni pomožni viri, spretnost in marljivost našega naroda so, če bodo pravilno izrabljeni, jamstvo zato.«

Attlee je dalje dejal, da tiči Velika Britanija v zelo težavnem položaju. Velika Britanija bi morala biti pripravljena na sledeče stvari:

1. zmanjšati izdatke v njihovih prekomorskih deželah, čeprav to pomeni za posameznika težke žrtve;
2. zvišati domačo proizvodnjo živil;
3. stopnjevati izvoz do najvišje stopnje in
4. zvišati proizvodnjo namenjeno izvozu.

»Vem,« je rekel Attlee, »da bo prinesla izvedba tega načrta gotove težave za nas vse. Vlada je izdelala daljnosežen načrt. Toda njegova izvedba zahteva enotni napor vsega naroda. Ne morete pričakovati vseh podrobnosti naenkrat. Te bo treba pri razvoju načrta še posebno izdelati za posamezne industrije.«

Vsakdo mora doprinesti žrtve

»Vsak posamezni Britanec mora biti pripravljen, doprinesti žrtve za skupno blagostanje. Vlada je odločena, da bo kolikor mogoče enakomerno razdelila te žrtve. Iz tega razloga je vlada izdala zakon, ki se nanaša na sedanjo krizo, čeprav vlada nima nobene večje moči, kakor jo je imela leta 1945.«

Attlee je končal svoj radijski govor z opombo, da je potreben napor vsega naroda, podobno kakor med vojno. »Ne moremo več dalje živeti od pomoči,« je Attlee zaključil, »ki nam jo daje britanski imperij tako velikodušno in nam jo bo še dajal. Če Amerika danes razvija načrte, ki bodo privedli Evropo zopet k blagostanju, tudi tedaj moramo stati na lastnih nogah.«

Odločilni teden v Veliki Britaniji

Nezadovoljneži zahtevajo predvsem takojšnje podržavljenje industrije jekla in nadaljne zmanjšanje oboroženih sil. Politični opazovalci pa mislijo, da bo konferenca o gospodarskem pooblastilnem zakonu, ki bo podelil vladi obsežna pooblastila za premostitev britanske gospodarske krize, pomirila naraščujoče valove nezadovoljnosti in da se bo vladi posrečilo obdržati ravnotežje. Mogoče se bo tudi ministrski predsednik Attlee udeležil konference.

Ostre besede Churchilla

Kot govornik opozicije je bivši ministrski predsednik Churchill ostro in satirično napadel nameravane ukrepe; njegova izvajanja so deloma izzvala med poslanci delavske stranke začudenje. Churchill je dejal, da stoje novi zakoni v nasprotju z angleškim pojmovanjem svobode in z angleškim načinom življenja. Težave, v katerih je današnja Anglija, so nastale deloma vsled strankarskih vzrokov in vsled tehnične nezmožnosti vlade. Socialistična gospodarska uprava vodi k temu, da bo treba težave vojne prenašati še za nedoločen čas.

Churchill je govoril proti izstavljanju takozvanih blanko-menic za vlado ter označil nova pooblastila kot kršitev narodnih pravic.

Tudi liberalec Clement Davis je govoril proti programu; duhovna svoboda britanskega naroda je s temi totalitarnimi ukrepi postavljena na kocko.

Socialistični poslanec Crossman, ki je lansko leto vodil »revolto« proti Bevinu, je dejal med drugim: »Neodvisnost Velike Britanije mora biti zajamčena; po eni strani z ožjimi odnošaji z Združenimi državami in z Marshallovim načrtom, po drugi strani pa z oživitvijo odnošajev z Rusijo, da se prepreči odvisnost od dolarskega tržišča.« Več drugih poslancev delavske stranke je prav tako grajalo ukrepe.

V tem tednu se je sešla delavska stranka k posebnemu daljšemu zasedanju, katerega se bo udeležil tudi ministrski predsednik Attlee. Večje število poslancev delavske stranke je pozvalo Attleeja, da se zanima za stališče stranke, predno bo predložil nove ukrepe za rešitev krize. Devetnajst poslancev delavske stranke je poslalo časopisu »Daily Herald« pismo, v katerem označujejo ukrepe Attleeja kot nezadostne. Med drugim zahtevajo nadaljno odpustitev vojakov, davek na dobiček in kapital in pomnožitev svetovnih tržišč kot protiutež Zedinjenim državam.

Attlee-jeva zmaga

Po 18 urnem zasedanju je bil v torek zjutraj v Spodnji zbornici sprejet zakon o pooblastilih in sicer z 178 glasovi proti 63.

Približno ena tretjina poslancev delavske stranke ni, kakor piše Reuterjev dopisnik, čisto zadovoljna z vladnimi ukrepi za premostitev krize. Predvsem ostaja odprto vprašanje, če je podržavljenje industrije jekla v tem kritičnem trenutku umestno. Vkljub temu pa je delavska frakcija skupno podpirala Attleejevo vlado.

Po različnih pričkanjih med poslanci delavske stranke in člani opozicije je vložil Winston Churchill priziv, po katerem naj bi vsa razpolagajoča pomožna sredstva porabili le za interese skupnosti.

Churchill je dejal: »Dosedaj si je angleška vlada le tedaj dovolila, zahtevati takšna pooblastila, če so jo ogrožali sovražni bajoneti. Morrison in Attlee ne moreta več delovati svobodno, temveč morata ubogati navodila drugih, kakor sem v naprej dejal pri zadnjih volitvah.

Mnenja sem, da ima osebna lastnina pravico, da jo branimo, kajti na tej sloni naša civilizacija. Vlada je sicer izjavila odpor napram komunističnemu zanikanju osebne lastnine. Izid pa je tak, da vlada danes nima udarne sile za kolektiven sistem, ne zmožnosti in ne podjetnosti za zasebno podjetnost.«

Nove cene za poljedelske pridelke in živila

Zvezno ministrstvo za notranje zadeve je v soglasju z drugimi ministrstvi izdalo nalog, da zaradi splošne regulacije cen in mezd stopijo od dne 10. avgusta 1947 v veljavo cene, ki jih je predložila skupna komisija zvezne zbornice za obrtno gospodarstvo, kmečke zbornice, zbornice za delavce in nameščence, kakor tudi zveze avstrijskih sindikatov.

1. Cene poljedelskih pridelkov (cena je določena v šilingih za 100 kg in sicer za poljedelca, ki namerava prodajati doma): pšenica 52, rž 48, ječmen za varjenje (Braugerste) 51, ječmen za industrijo 47, žito za klajo 37, oves 44, koruza 44, proso 60, jesenski krompir 44, sladkorna pesa 15, grah 83, fižol 106, leča 144, mak 300, ogrščica 136, lan 106, zrna sončnic 70, bučno seme neizluščeno 207, bučno seme izluščeno 276, gorčica 92, soja 265, pšenična slama 9, ržena slama 9, ječmenova slama 10, ovsena slama 10, travniško seno (sladko) 16, travniško seno (polsladko) 14, deteljna krma 19, planinsko seno 22, stročnice za klajo 52, mleko 50, jajca 28 do 37, med 1200, vprežni voli 238, klavni voli A 260, klavni voli B 227, klavne krave B 206, teleta A 339, svinje 336, prašički 700, ovce 200, klavni konji 170.

2. Cene živil: (cene na drobno) a) Mleko, mlečni izdelki, mast, jajca in med: polmastno mleko S —.76 za liter, sterilizirano posneto mleko —.44, maslo srednje kakovosti z največ 18 odstotki vode S 12.20 za kilogram, sir iz posnetega ali pinjenega mleka 3.80, kmečko maslo 10.20, emendolski sir, 45 odstotni, 2. vrste 10.—; vse 100-odstotne jedilne maščobe 8.76, margarina 7.50, jajca poletna cena —.47 za komad, zimska cena —.59, med S 18.— za kilogram. — b) Krompir: zgodnji krompir S —.62, jesenski krompir od 1. oktobra dalje —.34 za kilogram. —c) Pšenični zdrob W 550 (na Koroškem) S 1.72, koruzni zdrob 1.12, pšenična moka za kuho W 1350 1.64; pšenična moka za peko W 1950, ržena moka R 1830, ječmenova moka G 2000, koruzna in ovsena moka: po —.94 za kilogram. — č) Kruh: črn kruh za kilogram S 1.18, bel kruh S 1.36, neoblikovano pecivo belo in črno S —.9 za komad, oblikovano pecivo belo in črno —.10 za komad.

Navodila zaradi prodajne cene na drobno za goveje, telečje, svinjsko in konjsko meso v zveznih deželah bo ministrstvo za prehrano šele objavilo.

3. Razlika med kupno in prodajno ceno je določena skupno za veletrgovce in prodajalce na drobno in sicer za živila povprečno 25 odstotkov; za sladkor 13 in za kruh 9 odstotkov.

4. Tarifa: Določeno je zvišanje tarife za plin, električni tok, prevozništvo itd. kakor tudi za prometna podjetja (cestna železnica itd) do 50 odstotkov nad prejšnjo ceno.

5. Cene obrtnih izdelkov: Da ne bi nastopil zastoj v proizvodnji, je obrtnim podjetnikom dovoljeno vračunati v prodajno ceno od 10. avgusta dalje zvišanje mezd in podražitev stroškov.

V kolikor podjetniki ne bi mogli izhajati z postavljeno ceno za njihove izdelke, lahko vložе prošnjo za zvišanje cene na deželno vlado, oddelek za nadzorstvo cen.

6. Plače in mezde: Da bi se plače in mezde ujemale z zvišanjem življenskih stroškov, je osrednja komisija zveznega ministrstva že izdala odgovarjajoče ukrepe. Pripominjamo, da veljajo nove cene od 10. avgusta dalje. Za blago, ki je bilo izdelano ali prevzeto pred zvišanjem cen, veljajo dosedanje cene.

POJASNILO

Eni prejšnjih številk „Koroške kronike" smo priložili položnice za plačilo naročnine. Položnice smo poslali tudi tistim naročnikom, ki so naročnino že poravnali. S tem pa seveda ni rečeno, da morajo še enkrat plačati naročnino.

Uprava „Koroške kronike"

Ob grobu „Mutca osojskega"

858 let po smrti poljskega kralja Boleslava II.

Letos poteče 858 let od smrti Boleslava II. — poljskega kralja pregnanca. Ime tega nekdaj mogočnega kralja je povezano z našo zgodovino, zato se kratko spomnimo njegovega življenja, njegove pokore.

Proga koroške železnice, ki teče iz Beljaka na Zgornje Štajersko, hiti mimo severozahodnega obrežja ljubkega Osojskega jezera. Nasproti železniški postaji leže onkraj jezera starodavne Osoje, ki so same le neznatna vas, obdajajoča stari, zgodovinsko znameniti samostan. So ena najstarejših naselbin v Korotanu, o kateri pričajo stari samostanski urbarji in pa naselitev tedaj zaslužnega benediktinskega reda.

Proti koncu 9. in v začetku 10. stoletja so se sem priselili menihi iz Starega Ottinga na Bavarskem. Darilni listina iz leta 878., ki jo je izdal Karlman, sin Ludvika Nemškega, s katero jim poklanja okolico Trebenj in Osoj, je shranjena v Celovcu. Soustanovitelji samostana so bili vsekakor starši oglejskega patriarha Popa, ki je živel v začetku 11. stoletja in ki je sledil takoj po Karlmanovi daritvi. Ta rodbina je bila zelo naklonjena benediktinskemu redu. Bila je grofovskega rodu z imenom Ozius, odtod tudi nemško tolmačenje imena Osoj. Toda mi smemo trditi, da je ime Osoje čisto slovensko. Naselbina je obrnjena od sonca, je na osojni strani. Pred ustanovitvijo Osoj so tod bivali karantanski Slovenci in le od njih izhaja to ime. V 18. stoletju je začel samostan propadati, preuredili so del v vojašnico in kobilarno, v spomin na to dobo stoji za poslopjem velik hlev.

V samostanskih dvoranah so krasne freske vešče Fromillerjeve roke. Najbolj nas zanima znana freska iz »gosposke sobe«, ki predstavlja zadnje ustoličenje na knežjem kamnu pri Krnskem gradu nad Gosposvetskim poljem. Na kamnu sedi svoboden kmet, zadnji knez Ernest Železni se odkupuje svobodnemu kmetu s šestdesetimi beliči, konjem in kravo. Krasno Fromillerjevo delo, prizor, ki se odigra poslednjič v slovenski zgodovini pred 532 leti. Lepa je tudi benediktinska dvorana. Knjižnice ni, kajti vojaki so jo pometali v jezero ali požgali in pokradli mnogo knjig. V samostanu je sedaj restavracija z mnogimi tujskimi sobami.

Kaj pa cerkev? Ta stoji prenovljena in popravljena iz leta 1500. Arhitektonsko ni dosti vredna, pač pa vsebuje zanimive slike, lep rezan oltar Marijinega Vnebovzetja, dotika se samostanskega poslopja ter je obdana s pokopališčem, na katerem čitaš mnogo slovenskih imen, ki so tukaj mrtva in nema priča germanskega vala in obupne borbe z njim, kateremu je moral končno številčno manjši slovenski narod podleči v tej lepi jezerski dolinici.

V cerkvi so pokopani samostanski predstojniki. Najznamenitejši pa je vsekakor grob poljskega kralja Boleslava II., sina kralja Kazimirja. »Boleslav Smiali«, kakor ga nazivlje poljski narod ali po naše Boleslav Smeli, je vladal od leta 1058. do 1080. Živel je razuzdano, zato ga je krakovski škof Stanislav opominjal in prosil, naj opusti grešno življenje. Razsrjeni Boleslav ni poslušal Stanislava in je nalašč zapovedal, da ne sme noben duhovnik opravljati službe božje v prestolnici. Stanislav se ni ustrašil te stroge odredbe ter je vnaprej maševal v cerkvi sv. Mihaela. Razsrjeni kralj Boleslav je ukazal svojim vojakom, naj ubijejo škofa pri maševanju, toda ti se niso upali izvršiti grozodejstva. Kralj, videč, da noče nihče izvršiti strašnega ukaza, pristopi sam k oltarju in vseka z mečem Stanislava zadaj po glavi — Stanislav se je zgrudil mrtev.

Papež Gregor VII. je izobčil morilca iz Cerkve. Verni poljski narod pa po tem strašnem dogodku, ki se je odigral 11. maja 1079, ni hotel več priznati Boleslava za svojega vladarja. Preganjan po pravičnih sovražnikih in slabi vesti je Boleslav romal v Rim, da bi si izprosil milosti in odpuščanje.

Nekoč pride v osojski samostan Boleslav Smiali, »krol pokutnik« (kralj spokornik). Kot tuj, nepoznan mutasti popotnik je zaprosil sprejem v samostan. Dan za dnevom sedem dolgih let je tiho in nemo opravljal svojo pokoro, kot hlapec je donašal drva in vodo k ognjišču ter izvrševal prostovoljno najtežja dela. Seveda so se menihi za vzglednega mutca zelo zanimali, toda nobeden ni vedel »... kdo on je in odkod, kje zibelka mu tekla in kje njegov je rod ...«

Šele na smrtni postelji se je zgodilo, kakor nam to zlasti lepo opeva Aškerc: mutec je spregovoril. Opisal je menihu Tevhu, ki ga je bil pred sedmimi leti sprejel v samostan, in drugim svoje grešno življenje, umor sv. Stanislava, romanje v Rim, odkoder je prišel kot mutec-spokornik v samostan, ki mu je dal poslednji dom... Spokorjen, spravljen z Bogom je poljski kralj zaspal za vedno, daleč od svojega naroda in ponosnega Wawela v slovanski zemlji na jugu — bilo je v letu 1089.

V zunanjem cerkvenem zidu je grob poljskega kralja, nad njim pa velika slika, delo poljskega mojstra Daniszewskega, ki predstavlja Boleslava in pa dogodke v zvezi z njegovo pokoro. Pod sliko je izbočen kamen, ki predstavlja konja brez jezdeca, na kamnu pa stoji latinsko: »Boleslav, poljski kralj, morilec sv. Stanislava, krakovskega škofa.« Grob je še obdan z zeleno ograjo, na kateri je zapisano: »Sarmatis peregrinantibus salus« — Pozdrav poljskim romarjem«. Na notranji levi strani cerkve pa je pri tleh pod malim obokom marmornata plošča, pod katero leže ostanki kralja, na njej pa stoji: »Boleslav rex Poloniae«.

Leto za letom je prihajalo na grob kralja spokornika mnogo popotnikov; predvsem Poljaki so radi obiskovali grob svojega kralja. Sedaj je razmeroma malo romarjev iz Poljske — **pot je dolga in ovire prevelike.**

Po zemeljski obli

FRANCIJA

Francoski ministrski svet se je sestal v Parizu, da bi proučeval skupno izjavo sindikatov in udruženja podjetij zaradi 11-odstotnega povišanja plač. Svet je poudaril, da ne more izračunati novih plač na nobeni drugi podlagi kakor samo na zakoniti in da je nemogoče da bi izvedli sorazmerno povišanje plač do najvišjega uradnika. Razen tega smatra za potrebno zvišati družinske podpore.

Zaradi cen je treba sestaviti seznam posameznih podjetij, katerim bo dovoljeno zvišati cene. Prizadevajo si, da bi bilo število teh čim manjše, ker bi s tem preprečili splošen porast cen, ki bi zelo škodoval izvozu.

Francoski sindikati in udruženje podjetnikov so objavili skupno izjavo, v kateri pravijo, da pogodbe, sklenjene 1. t. m. preprečujejo splošen porast cen. V izjavi je nadalje poudarjeno, da imata obe ustanovi pri pogajanjih razvoj produkcije in splošne interese dežele pred očmi. Obe ustanovi sta predložili vladi skupne predloge ter se ponudili za sodelovanje pri izvedbi pogodb. Končno se glasi v izjavi, da bosta obe organizaciji ostali zvesti pravilom in duhu pogodbe.

JUGOSLAVIJA

Agencija »France Press« poroča, da je maršal Tito v razgovoru z ravnateljem »Tanjuga« na Bledu izjavil med drugim: »Neresnične in izmišljene obtožbe proti grškim sosednim državam, ki so bile izrečene pred Varnostnim svetom, ne predstavljajo v nobenem primeru prave poti do izboljšanja odnosov s temi državami.«

Maršal Tito je dalje dejal, da pristransko zadržanje preiskovalne podkomisije OZN v Grčiji ne bo pripomoglo k vzpostavitvi dobrih odnosov med balkanskimi državami, pač pa bo še bolj zapletlo grško vprašanje, s čimer bo še povečana nevarnost za mir v tem delu Evrope. »Nihče ne more oporekati tem trditvam,« je pripomnil maršal Tito, »če upoštevamo zagrizenost, s katero se komisija trudi, da bi zbrala dokaze v oporo obtožb grške vlade proti Jugoslaviji, Bolgariji in Albaniji.«

Maršal Tito je nato navedel primer takoimenovane »mednarodne brigade« in dejal: »Grška vlada nas obtožuje — in mednarodna reakcija jo pri tem podpira — da pomagamo grškim borcem v njihovi borbi za svobodo. Vse to je premišljeno z namenom, da v svetu prikažejo, da se vmešavamo v notranje zadeve Grčije.«

Glede incidentov na avstrijski meji je maršal Tito poudaril, da nekateri vojaški krogi zahodnih držav podpirajo četnike in ustaše, ki prehajajo mejo, da bi vršili teroristična in sabotažna dejanja. Pripomnil je: »Želimo mir in mirni razvoj naše države, ki je bila v vojni hudo prizadeta, in bomo vse to branili do našega poslednjega diha. Želimo dobrih odnosov z našimi sosedi, toda v sedanjih pogojih ne vidim možnosti izboljšanja glede Grčije in to tembolj, ker naše odnose kalijo nekatere velike zahodne države.«

V zvezi z odklonitvijo Jugoslavije, da bi se udeležila pariške konference, je maršal Tito dejal, da ne oporeka dejstvu, da bi bila za obnovo Jugoslavije poštena in odkrita pomoč dobrodošla. »Vendar pa,« je pripomnil, »spričo dosedanjih izkustev z zahodnimi državami, in v prvi vrsti z ameriškimi vladnimi krogi, ne verjamemo v možnost odkrite in nezainteresirane pomoči.« Maršal Tito je poudaril, da bi morala Jugoslavija na podlagi Marshallovega načrta prevzeti obveznosti, ki bi škodovale njenemu gospodarstvu. Maršal Tito je nato obrazložil vzroke, zaradi katerih dvomi v tako pomoč in je navedel, da so ameriški uradni krogi odklonili podpis pogodbe o zakupu in posojilu med osvobodilno vojno. Dalje so ti krogi pridržali jugoslovansko zlato v vrednosti 50 milijonov dolarjev, ki ga ZDA še niso vrnile. Obstoja tudi neke vrste gospodarski blok ameriških krogov proti Jugoslaviji.

Zagrebško sodišče je nedavno obsodilo šest katoliških duhovnikov, katere je spoznalo za krive sabotaže v neki tovarni. Dva sta bila obsojena na smrt, ostali pa na dolge kazni prisilnega dela.

Na smrt sta bila obsojena tudi dva civilista. Pet ostalih obtožencev je bilo obsojenih na prisilno delo od 7 do 15 let.

Po jugoslovanskih uradnih obvestilih so bili duhovniki obtoženi, da so dali zatočišče proti vladnim »zločincem«, da so pomagali drugim zbežati v Avstrijo in da so vodili protidržavno propagando. Ravno tako so bili obtoženi, da so za časa vojne kolaborirali z ustaši.

Obsodbe so bile izrečene približno iste dni, ko je prišlo sedem ameriških redovnikov v Beograd. Redovniki so dospeli z letalom iz Prage kot gostje vlade, da bi poizvedovali o verskem položaju v državi.

ZDRUŽENE DRŽAVE

Vrednost izvoza živil iz Združenih držav v prvih petih mesecih letošnjega leta se je obdržala na mesečnem povprečku nad 200 milijonov dolarjev ter je tako dosegla skupno 1.047,477.000 dolarjev. To predstavlja povečanje za 49,311.000 dolarjev v primerjavi z odgovarjajočo dobo lanskega leta. To obvestilo je sporočil urad trgovinskega ministrstva za mednarodno trgovino.

Vrednost uvoza živil v Združene države v prvih petih mesecih 1947 leta znaša 715,360.000 dolarjev, kar pomeni povečanje za 190,655.000 dolarjev, oziroma za 26.6% v primerjavi z odgovarjajočim uvozom v isti dobi lanskega leta.

NEMČIJA

Liberalno krilo deželnega zbora ruskega zasedbenega pasu in načelnik vodstva nemške liberalne stranke sta sklenila pri skupnem zasedanju v Berlinu, da bosta apelirala na človeštvo zmagovalnih sil in na svetovno vest, da takoj zboljšajo prehranjevalno stanje Nemčije, ker se nahaja nemški narod na koncu svojih delovnih in življenjskih moči. Upanje na dobro žetev se je zelo zmanjšalo, ker vlada v zadnjih tednih suša. Mogoč bi bil uvoz živil, če bi Nemčija sama imela domače pridelke ali če bi ji vsaj bil dovoljen izvoz gotovih industrijskih izdelkov v zamenjavo za živila.

ITALIJA

Potreben je bil ves teden živahnih razgovorov, da se je italijanski parlament odločil z večino 262 glasov proti 68 glasovom dovoliti svoji vladi, da podpiše mirovno pogodbo. Javnost onstran Alp je v resnici trdnega mnenja, da pogodba preveč obremenjuje italijanski narod, kot da je ta kriv fašističnih pogrešk pred in med vojno. Velika večina, ki je glasovala za podpis (ratifikacijo), ni nikakor znak odobravanja pogodbenih klavzul. Pripadniki podpisa so videli v tej samo najboljše sredstvo, da bi vodili z nekoliko upanjem borbo za revizijo (popravek) s tem, da so Italijo naglo vključili v skupno igro velesil in ji pripravili vstop v organizacijo Združ. narodov.

V tem oziru je treba samo obžalovati kompromis, po katerem je končnoveljavna ratifikacija Italije podrejena oni štirih velesil. Svet ve, da je Sovjetska zveza obvestila ostale države zaveznice, da bo potrdila mirovne pogodbe šele potem, ko jih bodo podpisale vse bivše sovražne države. Sedaj je torej težko najti izhod iz slepe ulice. Za Italijo sledi iz tega preložitev pogajanj o njenih južno-afriških kolonijah za nedoločen čas. Za Evropo pa bo to pomenilo novo zavlačevanje pri obnovi normalnih političnih in gospodarskih odnošajev, predvsem pri izpraznitvi zasedbenih ozemelj in zaradi tega pri ustvarjanju resničnega miru. Brez dvoma ne bi enostavna ratifikacija, kot jo je predlagal de Gasperi, prav nič ne spremenila na stvari. Čemu potem to cincanje, ki je trajalo v Italiji skoraj eno leto.

Italija je že dve leti v rokah nasprotujočih si svetov. Privlačujejo jo njeni nagibi in izročila in še posebno zahteve njenega gospodarskega položaja k Zahodu; toda pravtako ne sme zanemariti opominov Vzhoda. Ona mora polagati pažnjo na ogrožanje, ki ji preti s slovanskim pohodom do njenih vrat, posebno v Trstu. Italija je razen Grčije izmed vseh držav Evrope tista, čije lega je za spore obeh nasprotujočih taborov najbolj občutljiva in vsled tega je njen položaj najtežji. Težave se še večajo vsled nasprotij med dvema ideologijama v deželi sami. Pod temi razmerami je razumljivo, da govori Nenni o nevtralnosti. Vsekakor je treba razumeti skrbno pažnjo, s katero Italija stopa v bodočnost.

Toda zanimivost italijanskega položaja leži v tem, da je ta v pravem pomenu **beseda le del celotnega položaja v Evropi.**

(»Le Monde«, Pariz).

VELIKA BRITANIJA

V Spodnji zbornici so v petek sprejeli novi zakon za premostitev gospodarske krize in sicer z 251-timi glasovi proti 148.

Razgovore je otvoril predsednik lord Morrison, ki je poudaril, da so opolnomočenja za vlado res potrebna, da bo lahko hitro in učinkovito izvedla ukrepe. Predvsem bo treba doseči povišanje proizvodnje in izravnavo v trgovski bilanci. Vlada seveda ne bo nikomur podvržena pri poslu-ževanju teh pooblastil, vsekakor pa bo ostala odgovorna parlamentu. V načrtu ni nikakšna zarota, ki bi morda pod plaščem gospodarskih ukrepov hotela izvesti socialno revolucijo.

MADŽARSKA

Pri neki konferenci stranke Malih kmetov so ugotovili, da ne bo smelo pri volitvah 31. avgusta glasovati nad en milijon volilnih upravičencev. To pomeni, da je 22% od 4,800.000 Madžarov, ki so volili pri zadnjih predvojnih volitvah, izključenih od sedanjih volitev. Na konferenci so dalje ugotovili, da so prebivalci enega izmed velikih stanovanjskih blokov v Budimpešti brez izjeme izključeni od glasovanja.

AVSTRIJA

Iz Londona poročajo, da je bil med vladama Velike Britanije in Avstrije dosežen sporazum o odplačilu avstrijskega dolga Angliji. Po tem dogovoru dovoljuje Velika Britanija Avstriji odlog plačila do konca tega leta za gotove dobave seveda le tedaj, če ne bo Avstrija kaki drugi zasedbeni sili dovolila nobenih prednosti. Ta dogovor odgovarja duhu lanske podpore v znesku 10 milijonov funtov šterlingov. Njen smoter je, omogočiti avstrijski vladi pridobiti čim več deviz za plačevanje njenega uvoza in za gospodarsko obnovo.

Velika Britanija bo dovolila tudi odlog plačila zasedbenih stroškov, ki jih mora Avstrija poravnati v kaki tuji valuti in ne v šilingih ter dobav, ki jih je prejela Avstrija v času od 8. maja 1945 do 1. julija 1946. S to pogodbo bodo dane avstrijskemu gospodarstvu znatne vsote denarja na razpolago.

Drobne novice

United Press javlja, da je pribežala v Argentino skupina inozemskih diplomatov, akreditiranih pri paraguajski vladi. Paraguajska vlada je v nedeljo priznala, da so v predmestjih prestolice boji z uporniškimi četami.

*

Francoski ministrski predsednik Ramadier je na nekem zborovanju zelo ostro nastopil proti generalu de Gaulle-ju in proti njegovim političnim ciljem. Način de Gaulle-jevega dela je označil kot pot diktature, ki se ne strinja z miselnostjo francoskega naroda.

*

Po poročilu grške vlade so izpustili 725 oseb, ki so jih zaprli pri zadnjih aretacijah. Z ozirom na odredbo notranjega ministra je računati še z nadaljno oprostitvijo aretiranih.

*

V Londonu so uspešno zaključili razgovore med britansko in madžarsko vlado. Po poročilu britanskega prehranjevalnega ministstva, bo dobavljala Madžarska Veliki Britaniji slanino, jajca in mast. Pogodba je stopila takoj v veljavo in je sklenjena za dobo treh let.

*

Madžarsko informacijsko ministrstvo je izjavilo, da je bivši glavni tajnik stranke malih kmetov Bela Kovacs še živ. Po izjavah sovjetskih oblasti naj bi bil v nekem zaporu v Budimpešti.

*

Od 27. do 30. avgusta bo obiskal Francijo feldmaršal Montgomery. Feldmaršal Montgomery bo gost francoskega vojnega ministra Coste Floret-a in bo obiskal več častniških in podčastniških šol.

*

Bivši predsednik španske republikanske vlade Jose Giral je odklonil sestavo nove begunske vlade in vrnil mandat prezidentu Martinez Barrio-u.

*

Britanska delegacija za porursko konferenco, ki bo v Washingtonu je prispela v Združene države. Pri razgovoru bodo obravnavali predvsem vprašanja v zvezi z dvigom premogovne produkcije.

*

Vprašanje čistilnice olja avstrijskih podjetij za mineralna olja v Lobau-u, ki so jo zasedle sovjetske čete, bo, kakor se sliši iz Londona, predvidoma prišlo do obravnave pri bodočem zasedanju Zavezniškega sveta. Ruski zastopnik pri avstrijski pogodbeni komisiji Novikov je kot odogovor na protestno izjavo Sir George Rendela izjavil, da to vprašanje spada v delokrog Zavezniškega sveta.

PA TAM DOU ZA DRAVÓ . . .

Le malo nas je. Dvanajst številk komaj šteje naša vas. Pa kljub temu smo znani po celem Rožu. Znano je naše žegnanje, naš »semenj«. Drugod praznujejo žegnanje le en dan, naš »semenj« pa traja tri dni. V nedeljo, prvo v mesecu avgustu, je cerkvena slovesnost. Nato pa se začne izvanredno veselje na plesišču in kegljiščih. Pravi kegljači pa pridejo šele v ponedeljek in torek. Ti kegljajo tako dolgo, dokler si nekateri mošnje izpraznijo, drugi pa napolnijo. Hudomušneži trdijo, da so v Št. Ožboltu kegljači doma, zato ker ima tudi sv. Ožbolt »kugelco« v roki.

Živel je stari Lakše . . .

Stari ljudje trdijo: »Št. Ožbolta je Drava prinesla in ga bo tudi odnesla.« Res stoji naša vas in cerkvica tik ob Dravi. Tujec, ki ne pozna vseh stranpoti, nas le težko najde. Nameravamo pa v najkrajšem času graditi cesto. Tedaj bodo avtomobili prihajali tudi k nam, mi pa bomo izgubili svoj sveti mir.

Nek drug kmet mi je razlagal nastanek cerkvice takole: »Živel je pred davnimi leti stari Lakše. Ko ni mogel ponoči spati, je rad gledal skozi okno proti Karavankam. Videl je vsako noč na istem kraju visoko zgoraj na gori majhno lučko. Končno je postal radoveden. Vzel je svojo lovsko puško in jo ob oknu nastavil na luč. Ko se je zdanilo, je pogledal v smer, kamor mu je kazala puška in si zapomnil točko med skalami Karavank. Šel je gor. Kaj je našel? Dobil je Laha, ki je kopal zlato. Ta Italijan mu je seveda moral veliko zlata odstopiti. Lakše je postal silno bogat in je zidal cerkev na čast svetemu Ožboltu.«

Vse to seveda ni resnica. Zgodovina nas uči, da so cerkev v Št. Ožboltu zidali menihi-cistercijanci iz Vetrinja. V virih se cerkvica prvič imenuje leta 1267. Takrat je plemenita Juta, vdova po rajnem Otonu iz Bekštajna, podarila opatu iz Vetrinja več kmetij v Svečah, Št. Ožboltu in Brežnjah. Zato so morali menihi brati maše za njenega rajnega moža. Ti menihi so v Št. Ožboltu kopali gozdove in grmovje, napravljali polje in pašnike. Njim je pripadalo vse polje okrog Št. Ožbolta do leta 1787. Sedanji kmetje so bili le najemniki vetrinjskega samostana. Cesar Jožef II. je samostan razpustil in polje razdelil med sedanje kmete. Torej niso Šentožbolčani cerkve zidali, pač pa se imajo cerkvi in menihom zahvaliti za polje in travnike.

Izza časa Jožefa II. je cerkvica spadala kot podružnica v Sveče. Sveški g. župnik je opravljal premoženje cerkve in tudi imel cerkvene slovesnosti ob žegnanju. Leta 1935 je knezoškofijski ordinarijat cerkvico z vsem imetjem, oziroma z vsemi dolgovi, izročil kot podružnico podgorski fari.

Dušno pastirstvo v Št. Ožboltu nikoli niso opravljali menihi iz Vetrinja in tudi ne njih nasledniki, župniki v Svečah. Vsi krsti, vse poroke in vsi pogrebi so vpisani v matrikah prafare Št. Jakob. Tu so delovali kot dušni pastirji benediktinci iz Osoj. Podgorsko faro so opravljali kot podružnico. Šele leta 1787 postanejo Podgorje samostojna fara in od tega časa so prevzeli podgorski župniki tudi dušno pastirstvo v Št. Ožboltu. Tako je Št. Ožbolt spadal pravzaprav pod dve fari. Od leta 1941 v njej ni bilo več božje službe.

Bilo je težko delo

Lani smo pričeli cerkvico temeljito popravljati. Cerkev ni imela temeljev, zidovje je bilo vse razpokano in je lezlo narazen. Najprej je bilo treba dati cerkvici temelje. Bilo je to zelo težko in počasno delo. Danes ima cerkev novo ostrešje, nov lep lesen zvonik, deloma novo streho, nov mecesnov strop, nova okna, nov pod, nove klopi. Cerkvica izgleda kakor prijetna soba in bo pozimi topla. Čudovito lep je prezbiterij z lepo izdelanimi rebrastimi loki iz naravnega kamna. Streha zvonika je pločevinasta. Celo lep bronast zvon imamo. Vzela ga nam je vojska. Toda prišel je nazaj in smo ga dvakrat veseli. Trikrat na dan nam zvoni in nas vabi k molitvi. Zelo lepo pride do veljave gotični portal. Tudi lopo smo popravili, jo nekoliko dvignili in napravili nov pod iz kamenitih plošč. Le strop lope se nam zdi malo starodaven in poprave potreben. Je pa ravno v tem njegova vrednost. Je to prvotni strop cerkvene ladje iz 16. stoletja. Deske so z različnimi ornamenti poslikane.

Stoletja govorijo

Največja dragocenost je Marijin kip izza časa okrog leta 1330. Posebnost tega kipa je, da je Jezušček v Marijinem naročju oblečen. To je značilnost najstarejših Marijinih kipov. V poznejših stoletjih so upodabljali Jezuščka brez obleke. Čudovit in lep je Marijin obraz. Kip je bil pobarvan v nemogočih barvah. Kip je prenovljen (restavriran) v prvotnih barvah in v gubah Marijine obleke in na njenih prsih se še sveti prvotno zlato.

Nekoliko mlajši je manjši kip svetega Ožbolta. Tudi ta je prenovljen v prvotnih barvah. V glavnem oltarju je še en gotični kip svetega Ožbolta. Glavni oltar sam je iz leta 1641 in je popolnoma prenovljen in na novo pozlačen. Oltar stoji na gotični predeli iz leta 1516. To je še edini ostanek od prvotnega gotičnega glavnega oltarja. Predela je bila zelo poškodovana. Nadvse lepa gotična slika predstavlja Jezusa, Marijo in Janeza. Tudi predela je prenovljena in spada med dragocenosti cerkvice. Cerkev torej hrani velike, lepe, izredno stare in redke umetnine. Zato nam je prišlo tudi popravljanje cerkvice zelo drago. Toda danes, ko jo gledamo v preprostih barvah in prvotni starodavni obliki, smo je veseli. Govori nam o stoletni veri naših prednikov, o umetnosti in pridnem delu nekdanjih menihov. Menihom iz Vetrinja in Osoj se moramo zahvaliti za vse umetnine šentožbolske in podgorske cerkve.

Vrana z zlatim prstanom

Ker je Ožbolt bil kralj, drži v desni roki kraljevsko palico, žezlo. Tudi na levi ima znamenje kralja, državno jabolko. Na jabolku sedi vrana, ki drži ponekod prstan v kljunu. Bolandisti takole razlagajo:

Ožbolt je ljubil hčerko sosednega poganskega kralja. Veliko ženinov je že prišlo v palačo tega nadvse mogočnega kralja prosit za roko lepe in plemenite kraljične. Toda nobenega ni marala. Oče njen, poganski kralj, pa je vsakega dal umoriti. To je zvedel tudi kralj Ožbolt. Ni se upal osebno v njegov grad. Premišljival je, kako naj sporoči kraljični svojo ljubezen. Končno mu pride tale misel:

Vrano so častili pogani tistih krajev kot sveto ptico, posebno posvečeno poganskim bogovom. Tudi Ožbolt si izbere vrano, dá ji prstan v kljun in jo pošlje v grad svoje neveste. Vrana potrka na okno kraljeve hčerke. Kraljična ji spoštljivo odpre. sprejme iz njenega kljuna zlati prstan, znamenje ljubezni kralja Ožbolta. Prepričana je, da je ta sveta ptica poslana od poganskega boga in da so božji načrti takšni, da poroči Ožbolta. Tudi njen oče je uverjen, da je to volja poganskih bogov. Ožbolta povabijo na grad, ga prijazno sprejmejo. Ko je cela kraljeva družina bila v krščanski veri poučena in krščena, so slovesno obhajali poroko.

Zato sv. Ožbolta častijo vsi zaljubljeni, zaročeni, ženini in neveste kot svojega patrona.

Sv. Ožbolt in njegova domovina

Kegljači trdijo, da je sveti Ožbolt njih patron, ker ima »kugeljco« v roki. Pa to ni res. Svetega Ožbolta častijo kot patrona (zaščitnika) koscev in ženjic ter kot patrona pri živini. V nekaterih krajih ga naštevajo med 14 pomočniki.

Sv. Ožbolt je imel poganske starše. Rodil se je kot sin kralja leta 605 na Angleškem. Takrat so na Angleškem delovali prvi misijonarji in nastajali so prvi samostani. Sorodniki sv. Ožbolta so bili že kristjani. Njegova sestra in njegov stric sta med svetniki katoliške Cerkve. Ožboltov oče je zgubil svoje kraljestvo in je padel v vojski. Otroka Ožbolta so vzgojili v samostanu, ga poučili v katoliški veri in ga krstili. Kot mož tridesetih let si je priboril svoje kraljestvo nazaj in goreče širil katoliško vero. Poročil je hčerko sosednega kralja, ki je pred poroko morala sprejeti pravo vero. Tako je Ožbolt tudi sosednje kraljestvo pridobil za katoliško vero. Kralj Ožbolt je bil zelo priljubljen, bil je pravičen in rad pomagal revežem. Nek sosedni poganski kralj ga je napadel leta 642 z mogočno vojško in ga premagal. 5. avgusta 642 je kralj Ožbolt padel kot mučenik za sveto vero. Angleški misijonarji, ki so širili sveto vero v naših krajih, so prinesli seboj češčenje sv. Ožbolta.

Svetemu Ožboltu je posvečeno le malo cerkva na Koroškem. Ena najstarejših bo naša. Stoji ob Dravi, kjer je starodavni brod čez Dravo. Ko bo naš Vožnik spet smel voziti, bo tudi od one strani na naš semenj spet prihajalo veliko ljudi. Ker so nam prečastiti gospod dekan in konzistorijalni svetnik Franc Šenk našo, sedaj tako izredno lepo cerkvico na novo slovesno blagoslovili, bomo vsako leto obhajali svoj semenj tudi, kakor se kristjanom spodobi, s sveto mašo in nikoli brez nje, kakor smo to že 6 let delali.

Iz mednarodnega slovarja

K o m i n t e r n a je bila mednarodna organizacija komunistične stranke. Imenujemo jo tudi Tretjo internacionalo. Razvila se je iz Prve in Druge internacionale. Prvo sta ustanovila leta 1864 v Londonu Marx in Engels, druga je končala z izbruhom vojne leta 1914. Tretjo internacionalo sta ustanovila marca 1919 Lenin in Trocki. Namen organizacije je bil, zanetiti svetovno revolucijo komunističnega značaja. Najprej je bila internacionala omejena le na delavce, pozneje je zajela tudi kmete, med katerimi se je razvila v neke vrste agrarno gibanje, in tudi prebivalce Vzhoda in kolonij, kjer se je deloma razvila v gibanje proti izrabljanju domačinov s strani Evrope in Amerike. V maju 1943 so v Moskvi naznanili, da bo kominterna razpuščena in tako se je tudi zgodilo, potem ko so se sestali funkcionarji in so komunistične stranke v drugih deželah pristale na razpustitev.

K o n f e r e n c a v D u m b a r t o n - O a k s v Združenih državah se je vršila avgusta in oktobra 1944. Udeležili so se je zastopniki vlad Velike Britanije, Združenih Držav, Sovjetske Zveze in Kitajske. Razpravljali so o tem, kako naj se zagotovi mednarodni mir in varnost po koncu vojne. Ti zastopniki niso imeli polnomočij skleniti dokončne odločitve, njihov cilj je bil le, da po možnosti dosežejo soglasno politiko in da potem pošljejo skupaj izdelana poročila svojim vladam. Konferenca je priporočala osnovanje nove organizacije, ki naj bi se imenovama »Z d r u ž e n i n a r o d i« in naj bi stopila na mesto Društva narodov. Cilji te nove organizacije bi bili: 1. čuvanje mdenarodnega miru in varnosti s tem, da prepreči ali zajezi kršenje mirovnih pogodb, na miren način poravna mednarodne spore itd. 2. naj bi gledala na to, da se razvijejo prijateljski odnošaji med narodi in naj podvzame vse za utrditev svetovnega miru. 3. naj bi ta organizacija dosegla mednarodno sodelovanje pri rešitvi mednarodnih gospodarskih, socialnih in drugih človečanskih vprašanj in 4. naj skrbi za središče, kjer bi se usoglasilo delovanje narodov za dosego skupnih ciljev. Članstvo organizacije naj bo odprto vsem miroljubnim državam. Nadalje naj bi organizacija zajamčila, da bi države, ki niso članice, delovale v soglasju z njenimi načeli vsaj v toliko, da sta zagotovljena mir in varnost.

(Dalje prihodnjič.)

Iz našega slovstva

21.

Živahno se je udejstvoval v lit[illegible]em življenju Jurčičev sošolec J o s i p O g r i n e c (1844—1879) iz Podgorja pri Kamniku. Na Dunaju je bil član Stritarjevega literarnega krožka. Literarno je šel Erjavčevo pot. Zelo zanimivo in dobro je opisoval naravo in življenje v njej. Za dramatično društvo je napisal komedijo »V Ljubljano jo dajmo«. Po Linhartovi »Županovi Micki« je to prva zrelejša slovenska komedija. Napisal je tudi več zgodovinskih in zemljepisnih razprav, vendar se zaradi težkega gmotnega položaja ni mogel razviti. Podlegel je bolezni in se prezgodaj poslovil od življenja.

*

Drugi Jurčičev sošolec F r a n C e l e s t i n (1843—1895) je pisal samo v mladosti. V »Slovenskem Glasniku« je izšla popotna novela »Mala Furlanka« in kmečka povestica »Gostija«.

*

Manj pomembni pesniki in pisatelji iz te dobe so: F r a n M a r n in njegov brat J o s i p, ki se je ukvarjal predvsem z zgodovino in časnikarstvom. Izmed pesnikov je bil zelo upoštevan A n t o n U m e k — O k i š k i (1838—1871), ki je bil profesor v Celovcu. Pesnikoval je že v gimnaziji. Umkove pesmi so izšle v »Cvetju« 1865. leta in kažejo tesno naslonitev na Prešerna. Močan Prešernov vpliv se kaže tudi v pesmih vseučiliškega profesorja G r e g o r i j a K r e k a (1840—1905), ki ni bil preveč nadarjen pesnik. Manjše vrednosti je bil J a n e z B i l c iz Ilirske Bistrice, ki je pisal skromne pesmi, v katerih opeva Boga, domovino, naravo in slavne može.

REALIZEM IN NATURALIZEM

Sredi druge polovice 19. stoletja se je nasprotstvo med »starimi« in »mladimi« precej zaostrilo. Iz prvih se je oblikovala struja, ki jo poznamo pod imenom »elastikarji«. Voditelja te struje sta bila predvsem Šuklje in Kersnik, ki sta hotela s sodelovanjem z vlado pridobiti Slovencem čimveč pravic. Drug način gledanja na politični in narodnostni položaj pa so imeli »radikalci«, ki sta jih vodila dr. Tavčar in Ivan Hribar. Ti so zahtevali načelno borbo za pravice, a če teh niso dosegli, so stopili v ostro opozicijo, kar ni bilo vedno najpametnejše.

Par let po ustanovitvi »Slovenskega Naroda«, ki je veljal za glasilo »mladih«, je že prišlo do kulturnega boja med obema strujama. Kratkemu boju je sledila doba sloge. V njenem času sta si obe struji postavili in izoblikovali svoj program ter pripravili moči za nove spopade. »Stari« so dobili svoj list v »Slovencu« (1873 — 1945) in Katoliško politično društvo, poznejšo Slovensko ljudsko stranko, ki je postala njihova osrednja politična organizacija. »Mladi« so se združili v Slovenskem društvu, ki so ga pozneje preimenovali v Narodno napredno stranko.

Politična živahnost je imela svoj dober in kvarni vpliv na celotno narodno življenje, posebno še na literaturo. V literaturi se vedno odločneje javlja realizem, ki je v ostali Evropi že prevzel vodilno vlogo, pri nas pa se je moral še boriti s Stritarjevo »cmeravostjo«, kot so nekateri radi imenovali Stritarjev umetniški idealizem.

Književni realizem 19. stoletja je imel svoji žarišči v Franciji in Rusiji. Francoza Balzac in Flaubert sta obravnavala vse polno snovi, ki je prej romantiki še opazili niso. Pisatelji, ki so ju posnemali, so postajali vedno bolj trezni raziskovalci narave in naravnih pojavov.

Veliki ruski realisti globoko prodirajo v domače življenje. Še Gogolj se je približal ruskemu človeku in izpopolnil njegovo podobo. Mojster besede in zgradbe Turgenjev obširno slika sodobno rusko življenje. Vsega človeka, do njegovih zadnjih tajnosti, hoče upodobiti Dostojevski. V njegovih pretresljivih delih se spajajo opisi predmetov, med katerimi človek živi, in vsakodnevnih malenkosti, ki pritiskajo nanj, z opisom najmanjših sprememb v živcih in duši.

V našem leposlovju so se pojavile realistične tendence že pred zavestno okrenitvijo v novo smer. Narava nekaterih pisateljev je našla realistično rešitev posameznim romantičnim težnjam, predvsem smislu za naravne lepote in narodopisno blago. Proučevanje ljudske govorice pa je pripravilo realistični slog pisateljem.

Zaradi realistične miselnosti, ki je živela v Erjavcu, Mencingerju, Jenku, Levstiku in Jurčiču, so se ti pisatelji obrnili od Stritarjevega »Zvona« in osnovali leta 1881. svojo revijo »Ljubljanski Zvon«, ki naj bi bil nositelj in propagator realizma. Uredništvo novega lista je prevzel Levec. Stritarja spočetka k sodelovanju niti povabili niso. »Ljubljanski Zvon« je postal na ta način najvažnejše leposlovno glasilo. Celovški »Kres« in ljubljanski »Slovan«, ki sta poizkušala z njim tekmovati, sta morala svoj namen opustiti.

V tem času so se zelo pomnožili politični časniki. V vseh slovenskih deželah razen Koroške, so si nasprotovali »liberalni« in »klerikalni«. Pridružili so se jim še krščansko-socialni in proti koncu stoletja še socialistični.

Močno se je razvilo tudi delovanje obeh slovenskih književnih ustanov. Mohorjeva družba, ki je štela leta 1880. le okrog 30 tisoč članov, jih je imela leta 1887. že nad enainsedemdeset tisoč. Slovenska Matica je premagala začetne težave in uredila svoje izdaje.

*

Janežiča in Stritarja je kot organizator slovenskega slovstva in urednik osrednjega literarnega glasila nasledil F r a n č i š e k L e v e c (1846—1916) z Ježice pri Ljubljani. Po dovršeni maturi na ljubljanski gimnaziji je študiral na Dunaju slavistiko, germanistiko, zgodovino in zemljepis. Dobil je suplentsko mesto v Gorici, nato pa je bil skoro trideset let profesor na ljubljanski realki. Osebno poznanstvo ga je vezalo z vsemi vidnejšimi javnimi delavci, prijateljstvo pa zlasti s Šukljetom in Kersnikom. Razen profesorske službe je imel še nadzorništvo ljudskih šol, pozneje je postal ravnatelj ljubljanskih učiteljišč in končno deželni šolski nadzornik.

Ko je bil na Dunaju, se je največ družil s Stritarjem, pozneje pa sta ga Levstikov vpliv in lastna dozorelost obrnila k realističnemu leposlovju. Sam ni imel večjega pesniškega daru. Njegova dijaška poezija je pretežno lirična z rodoljubnimi motivi.

(Dalje prihodnjič.)

Pisana poljana

Mauser Karel:

ZIMOVČEVA KRI

Zimovčeva bogatija ni bila majhna. Že to je bilo veliko vredno, da so bile njive lepo zaokrožene, ne pa sem in tja razmetane, kakor je pri velikih gruntih rado. Zimovec je znal. Ko je Katež prodajal njivo, je bil visok s ceno. Zimovec je kupil. Ko je Repečnik prodajal travnik, je bil Zimovec prvi kupec. Zlodej, zaokrožen gruntek, kaj si moreš misliti lepšega. Zimovec kar mendra, kadar se spusti v polje. Vse rase. Kakšno bo proso, salament! Ženske so ga očedile muhča, dresna in obode, zdaj se pa tako lepo poteguje, da je kaj! O Malem šmarnu bodo snopi taki kakor otepi. Hvala Bogu!

Kaj pa z otroki pri Zimovcu? Tudi lepo rastejo? Rastejo, rastejo, se reče, so že pod vrhom. Drobiža ni več, plenic že Zimovka dolgo ni prala. Saj že Tonej brenči, ki je najmlajši. Zimovec na tihem precenja svojo kri. Kar vesel jo je. Klemen je cel brus. Hrbet ima širok kot podna vrata, glas pa tak, da kar bobni čez dvorišče, če koga kliče. Nace je dolgin, suh, kosti pa takih kot sora. Ga ni fanta, ki bi ga užugal. Samo pijače se oprijemlje, zlodja! Škoda! Fonze je majhen pa čokat. Dober delavec. Dekline pa vse od kraja pridne. Neža, Polona in Marička. Dve bosta skoraj hkrati šli od hiše. Koj za njima kani Fonze, čeprav bi Zimovec raje videl, ko bi Nace kaj podobnega dobil. Pa ni videti, da bi se fant kaj prida gnal. Kot da misli biti za strica pri hiši. Zimovcu ni prav.

Za dom je namenil Klemena. Prvi je, naj nadaljuje, kar je Zimovčev rod pričel.

Da bo Zimovčeva kri iz roda v rod nova in močna.

*

Pri Zimovcu manejo proso. Akrabolt, jih je. Domači, Moštarjeva Manca iz Zvirč, Jurjevčeva, Hajmanova in še nekaj takih, ki jih nihče ni najel. Pri Zimovcu je pri prosu vselej prijazno.

Klemen je kar neroden v svoji sreči. Moštarjeva je dolgo odrekala, nazadnje se je pa le vdala in prišla. Saj ni šla rada, že tako imajo ljudje predolge jezike, toda Klemenu skoraj ni mogla odreči. Ko je znal tako lepo prositi.

»Ata ne bodo nič rekli, če se njih bojiš.«

»Misliš?«

In jo je pregovoril.

Na podu je bilo veselje, Nace je take utrinjal, da se smeh ni mogel ustaviti. Ti, klemanski Nac, kakšen jezik ima! Sicer se pa spodobi, da domači vodijo veselje. Klemenu je kar prav. Smeje se in z očmi lovi Manco.

Nocoj jo mora dobiti samo. Koj po večerji jo bo pospremil do Grmačevega znamenja. Toliko, da se zmenita. Nazadnje ne moreta kar tako viseti. Na Štefanovo kani Fonz od hiše v Podbrezje k Matijevcu. Neža in Polona tudi ne bosta dolgo. Zimovčev grunt se bo praznil, oče so skrivljeni, čeprav še trdni. Zimovčeva kri pa ne sme zvodeneti.

Klemenu je toplo pri duši. Ej, Moštarjeva Manca, kakor božjepotni lecet je! Saj oče še nič ne vedo, da kani Zvirčanko vzeti, pa kar ve, da se ne bodo onegavili. Le zakaj? Manca je pridna za tri. In Zimovčev grunt potrebuje samo pridnih rok, bogatije je dovolj, čeprav so dote še na hiši. Les ima dobro ceno. Posekaš dober part, pa so dote izplačane.

Malo čez enajsto je mence prišel gledat Zimovec. Med vrati je obstal, kakor da ga slepi luč s stene. Klemen ga ni koj opazil. Nagajal je Manci, ki se je na ves glas smejala.

Zimovčeve oči so na drobno pomežikovale.

Ni stopil koj čez prag. Menci so zvedavo gledali v Klemena.

»Kako, kako,« je hrknil Zimovec in široko razprl oči. Šele zdaj se je Klemen ozrl. Videl je mrzel očetov pogled, ki je prebadal Moštarjevo.

»Skoraj bomo kočali, ata,« je komaj izdavil Klemen. Zimovec je kar naprej stal na pragu. Še Nace ni znal najti besede, ki bi razvezala mučno tišino.

Potlej se je Zimovec odtrgal od vrat in Klemen je slišal korake, ki so se zgubljali proti hiši.

Kakor da jim je Zimovec zagnal mrliča na proso, nobenega pravega veselja ni bilo več. Klemen in Manca sta se spogledovala.

Nato so šli k večerji. Na dvorišču Moštarjeva ni hotela naprej.

»Meni delaš težko. Kaj bodo oče rekli?«

Klemen jo je vlekel za roke.

»Saj si jih videl, kako so gledali.«

Manci je šlo na vek.

S težavo jo je spravil v hišo.

Sedeli so okoli mlečne kaše. Manca ni upala d[illegible]ti oči od mize. Kar naprej je čutila, da jo Zimovec s priprtimi očmi opazuje.

Ko so odmolili, so menci vstali. Manca je bila med prvimi pri vratih. Tudi Klemen je vstal.

»Klemen!«

Zimovčev glas je jeknil po hiši, kakor za sodbo. Za Manco je stopil Nace.

Klemen je obstal med mizo in vrati.

»Kaj je, ata?«

»Počakaj!«

Zimovec je lezel izza mize. Sama sta bila.

»Ne vem, fant, ali sem prav videl, ali so me oči že zapustile?«

S starimi očmi je mežikal v sina.

Klemenu so se napele žile na vratu.

»Prav, ata. Moštarjevo mislite.«

»Manco,« je pritrdil Zimovec.

»Kaj ji morete reči?«

Klemen je stopil nazaj k mizi.

»Nič in vse. K naši hiši je ne bo. Poznaš njenega očeta? Les vozi v Podnart, zemljo lahko vso z matiko okoplje.«

Zimovec je pihnil skozi nos.

»Z Manco sem zmenjen, ata.«

»Potlej sva tudi midva. Ne bom se kregal s teboj. Star si dovolj in pamet imaš vso skupaj. In da ne pozabiš: Moštarjeve ne bo k naši hiši.«

Zimovec se je obrnil proti kamri.

*

Na Štefana je Klemen za vselej sedel za Moštarjevo mizo. Ohceti ni bilo. Se reče, toliko, da se je poznalo, da je Klemen prišel za gospodarja k hiši. Od domačih je prišel samo Nace. Deklet Zimovec ni pustil.

»Ne ženi se,« je marnjal brat, ko se ga je nabral. »Oče bodo še tako mehki kakor testo. Jaz ne prevzamem, nočem. Fonze gre na Treh kraljev v Podbrezje. Hudo mu je, zato ni hotel priti. Kaj naj pa potlej oče počno? Če se koj pomladijo, jim nič ne pomaga.«

»Eh, Nace,« je jecljal Klemen. Od same žalosti je bil pijan.

Manca je na glas vekala, ko je Nace pozno v noč odšel. Kakor da je kriva Klemenove žalosti.

*

Zima je ugnala ljudi. Sedeli so doma in čakali na pomlad. Klemen in Moštar pa sta vozila les v Podnart. Sani so škripale cel dan.

Zimovec se je zaklenil vase. Fonz ni hotel prevzeti. Pa ga je prosil.

»Naj Nace, če hoče.«

»Klemenu bi dali.«

Nace je bil strupen. Zimovca je nosilo, da je bil kar bolan.

»Ka-aj?. Klemenu? Nikoli.«

»Kakor hočete.«

Stari in mladi Moštar sta vozila les in zime ni hotelo biti konca.

Zimovca je bilo vsak dan manj. Kakor da so mu narezane vse žile. Nobene moči ni bilo več v njem.

Dvakrat ga je Zimovka skušala nekaj pregovarjati. Zarežal je nad njo kakor nad psom.

»Pusti me v miru.«

Poletje so pri Zimovcu nekako prerinili. Od deklet nobena ni šla od hiše. Tudi Nace je čakal. Oče se bodo menda morali ugnati.

Jesen je prišla zgodaj. Zimovec se je je ustrašil. Skrnina ga je mučila, sam sebi je bil nadležen.

Potlej je zvedel, da je Klemen kupil sina. Nobene ni rekel, v kamro se je zaklenil in še k večerji ni prišel. Zimovka je gledala Naceta, ki se je nasmihal.

Krst je bil na nedeljo. Zimovec se je zamaknil za skedenj in čakal na voz. Vse v njem je trepetalo. Zimovčeva kri bo šla mimo doma, pa ne domov.

Kar zvilo ga je, ko jih je zapazil. Vorenčeva Marička je za botrico, Repečnik pa za botra. Kakor da je oster nož šel tesno mimo srca, mu je bilo, ko je koleselj rinil mimo njega.

Vzdignil se je izza ogla, se zravnal in gledal za vozom. Videl ga je. Skozi prte ga je videl, natančno, kakor da je boter ustavil voz in mu otroka prinesel prav pred oči. Zimovčeve oči ima, Zimovčevo kljubovalno brado, ves je kakor Klemen.

Kri suva v vseh žilah, kakor da hoče na dan. Zimovec se z rokami opira na verejo ob cesti.

»Mimo doma se pelje in ne ve, da sem ga že zdavnaj videl. Takega kot je danes. Do zadnjega prstka je Zimovčev, do zadnje kaplje krvi.«

Kri bije v sencéh in v vratu.

Križani Jezus, doma kri usiha, pa se pelje mimo!

»Iz Klemena je, iz mene je, iz Zimovčeve zemlje in iz Zimovčevih gmajn. Pa gre mimo, kakor da je od hlapca.«

Zimovčeve roke se trdo oklepajo ograje. Voz je že zginil proti cerkvi.

Zimovec ni mogel nazaj k hiši.

Ko je videl, da gre koleselj nazaj, se je pognal na cesto. Kakor velik kamen je bil videti. Ni se premaknil. Repečnik je ustavil konja.

Zimovčeve oči so kakor nore strmele v prekritega otroka.

»Repečnik, otroka mi pokaži!«

Kar bruhnilo je iz starca.

Babica je stopila z voza in odgrnila prt

Zimovec se je zazibal, stognil roko in skrivljenim palcem naredil otroku križ čelo, usta in na prsi.

Potlej je sam pregrnil otroka.

»Repečnik!«

Zimovčeve oči so se solzile.

Povej Klemenu, naj pride domov. Z ženo in s tem — kako mu je ime?«

»Klemen je, Zimovec.«

»Vsi naj pridejo. Ne morem videti, da se moja kri vozi mimo doma. Usiham, tako mu povej in naj nikar ne čaka.«

Mežikal je v Repečnika, potlej pa se nenadoma zasukal in zavil za skedenj.

Koleselj je ropotal proti Zvirčam, Zimovčev skrivljeni palec pa je bil še kar naprej stegnjen za križ.

Limbarski:

MRTVA SE JE MAŠČEVALA

Sprehajala sta se po mestnem gaju in sedla končno na klopico med ciprese. Mimo je peljala le ozka stezica, po kateri sprehajalci niso toliko hodili. Na zapadu so ugašali zadnji žarki večernega sonca.

Zdravko in Irena sta hotela biti sama — zadnji večer pred ločitvijo. Posloviti se je bilo treba — četudi samo za nekaj časa. Tako sta si zatrjevala s toplimi besedami in delala načrte za bodočnost.

»Če bo le res, kar obetaš...« je dekle še vedno nekoliko dvomilo. »Da bi ločitev ne bila večna...«

Zdravko je bil užaljen. »Tedaj mi ne zaupaš in ne verjameš, čeprav sem ti prisegel...«

»Seveda si prisegel,« je potrdila. »Toda na svetu je toliko razlogov, ki opravičujejo laž in olajšujejo krivdo. Sence življenja so tako vabljive in privlačne, človek pa je slab, išče ugodnosti in se dá zapeljati...«

»Irena, jaz te ne bom nikoli pozabil. Prisegel sem in ne bom prelomil besede...«

»Zaupam ti in verjamem — sicer bi ne bilo prišlo tako daleč... Morda mi bo še kdaj žal in bom preklinjala tisti trenutek.«

»Nikdar, Irena!« je dejal slovesno. »Še blagoslavljala boš one hipe, kadar se vrnem in uresničim svoje obljube...«

»In če jih ne boš — tedaj...«

»No, tedaj?« — Zdravko je bil že nejevoljen ter je rahlo pokaral: »Nehaj že vendar s sumničenjem, ki je brez podlage in ga nisem zaslužil.«

»Vem, Zdravko,« mu je v pomirjenje pobožala desnico. »Toda, če bi se kaj takega le pripetilo, tedaj vedi, da se bom maščevala...«

»Nič se ne bo zgodilo, dragica. Bodi popolnoma mirna in nikar več o tem ne govoriva.«

Dekle ni moglo zatreti svojih občutkov. »Počakaj!« ga je ustavilo trmoglavo. »In poslušaj, četudi ti je neprijetno.«

»No,« je dejal poslušno in nastavil uho prav od blizu.

»Maščevala se bom — ako ne živa, pa mrtva...« je naglasila resno in vse poteze njenega obraza so potrdile, da je govorila resnico.

»Kaj pa, če bi me ti varala?« ji je ponagajal. »Ako bi ti ne držala besede?«

»Tedaj si opravičen, da maščuješ mojo krivdo in ne izbiraš sredstev, pa naj bodo taka ali taka...«

»Dobro,« se je strinjal z njenim naročilom ter ji stisnil roko. »Zbogom, Irena! Jutri ob tem času bom že daleč od tukaj.«

»Želim ti prijetno pot, obilo uspeha in srečno vrnitev...« Zadnja beseda ji je zamrla v tihem ihtenju; vzela je robček ter si otrla svetlo solzo.

Zdravko se je odpeljal drugo jutro s prvim vlakom v tuje mesto. Tako so določili njegovi učitelji, ki so poznali nadarjenost mladega medicinca in hoteli, da se v zdravilstvu temeljito izobrazi. Naklonili so mu tudi primerno podporo — neko posebno ustanovo — ker doma niso zmogli tolikih izdatkov.

V tujini se mladenič spočetka ni kaj dobro počutil. Tožilo se mu je po domačih krajih, osobito po Ireni, s katero sta si marljivo dopisovala. Iz slednjega pisma je dihala toplota mladega srca, ki hrepeni po soncu in vidi eno samo zvezdo na svojem nebu. Nekoč ji je napisal pesmico, ki se je glasila:

»Ko se drugod po svetu tema zgrinja,
na Tebe slednja zvezda me spominja.
In kadar zjutraj vstaja prva zarja,
s Teboj tedaj srce se pogovarja. —
Kako bi hladno bilo mi v tujini,
če bi ne greli Tvoji me spimini!«

Pisma, katera je dobival od svoje zaročenke, so mu olajšala marsikatero dolgočasno uro. Tudi ona se je čutila po njegovem odhodu osamljeno in zapuščeno. Vse, kar je napisala, se je zlivalo v eno samo željo po njegovi vrnitvi, ker jo neprenehoma muči neka tiha bojazen, katero mu je izrazila v pesmici:

»Nekje v daljavi slišim Tvoj korak,
za njim pa kot pošast se plazi mrak...
Tedaj ko zvezde zbirajo se v vence,
nastajajo pod njimi temne sence,
ki rasejo in se naposled zgrnejo
in nikdar srcu nad ne vrnejo...«

Polagoma pa se je mladenič privadil tujemu ozračju. Našel je prijatelje, med katerimi mu je čas hitreje potekal. Hodil je z njimi na sprehode, občudoval znamenitosti okolice in proučeval običaje prebivalstva.

Pouk na dotičnem vseučilišču so obiskovale tudi mlade gospodične, ki so se odločile za zdravilstvo. Bile so večinoma domačinke iz boljših rodbin ter se za tujce niso dosti zanimale. Edina izjema je bila neka mlada gospodična, katere vedenje je razodevalo, da ni iz tistega kraja. Vzlic njeni prijaznosti in blagemu značaju pa je bila vedno bolj osamljena. Njene tovarišice so ji bile sicer naklonjene, niso pa se z njo preveč ukvarjale ter jo vabile v svojo družbo. Elvira, tako so jo klicali, je to takoj opazila ter se jim ni hotela usiljevati.

Mladini je menda prirojeno, da išče zabave in razvedrila. Samota je človeku včasih prijetna, večkrat pa mu je dolgočasna in nezaželena. Dober prijatelj je kakor vetrič, ki prežene puste megle in privabi tople žarke. Nič ni na svetu hujšega, kakor pridržane solze in skrite bolečine.

Zdravko je opazil, da se mu Elvira nekam tiho približuje. Skoro vsak dan se je pojavila kje v njegovi bližini, zmeraj pa je bila kaka ovira, ki je preprečila, da nista mogla govoriti. Večkrat sta se že od daleč videla njuna pogleda in vselej, kadar je šla mimo njega, se mu je prijazno nasmehljala.

Nekoč se je bil odločil za izlet v okolico mesta do grička, kamor je peljala lepa ravna cesta med košatimi divjimi kostanji. Nekje na kraju mesta je zagledal pred sabo Elviro, praznično nasmehljano. Prihajala mu je nasproti in ko je bila že blizu njega, tedaj je spustila iz roke robček, kakor da ga je slučajno izgubila. Ob srečanju sta se prijazno pozdravila, nakar je z ljubkim smehljajem šinila mimo njega.

»Robček ste izgubili,« jo je opozoril, ko sta bila že nekoliko narazen.

Obrnila se je in pohitela nazaj, pa tudi on ji je šel naproti s pobranim robčkom.

»Oprostite, ker imate sitnosti z menoj ter vas zadržujem,« se mu je zahvalila za prijaznost.

»Jako prijetno mi je ter nisem ničesar zamudil,« je odklanjal zahvalo. »Namenil sem se le na sprehod do onega grička, kamor pa ni daleč in bom še lahko opravil.«

»Oh, tudi jaz bi šla rada tjakaj,« je dejala hrepeneče.

»No, potem greste lahko kar z menoj,« jo je povabil. »Tako bo nama krajša pot in vse bolj prijetna...«

»Počakajte!« Mladenka se je zamislila. »Vsekakor moram poprej obvestiti očeta, da ga ne bo skrbelo.

»Prosim!« Zdravko se je rahlo priklonil in hotel počakati na cesti.

»Pojdite z menoj!« ga je pozvala. »Tamkaj v onile vili je naše stanovanje.«

Vljudno je sprejel vabilo, dasi bi ga bil iz v srcu najraje odklonil. »Kdo ve, kaj vse še lahko pride...« mu je nekaj šepetalo. »Priložnost je izvor hudobije... Ireni sem prisegel...«

Dr. Zelinski ni bil domačin v onem kraju. Kakor mnoge, tako je tudi njega prognala usoda z domače zemlje. Utrjen v trpljenju je bil prijazen in poln sočutja z vsakomur, kdor se mu je zaupno približa. Posebno do tujcev je bil vljuden in postrežljiv ter je rad pomagal, kolikor je mogel. Mož je bil že precej v letih, vendar pa še jako dobro ohranjen. Njegovi beli lasje in dolga siva brada mu je večala častitljivo zunanjost. Živel je od svojega premoženja, katero je bilo naloženo v raznih dobrnarnih zavodih.

Starček mu je stisnil velo desnico ter se z njim prav iskreno razgovarjal. Rad je ugodil želji svoje hčerke ter ga povabil, naj se ob povratku zopet oglasi. »Pa kma[illegible]lu se vrnita,« je naročil pred odhodom. »Poskrbel bom za dober prigrizek, nakar se bomo kaj pametnega pomenili.«

Obljubila sta mu, pa tudi izpolnila njegovo željo. Vrnila sta se še pred večerom, vsa očarana in okrepčana. Sprehod je bil lep in okolice nista mogla dovolj prehvaliti.

(Dalje prihodnjič.)

Kakao in sladkorni trs

Kakaovcev je več vrst, vsi pa nosijo užitne plodove. Drevo je 2 do 5 metrov visoko, deblo ima 20 do 24 cm v premeru. Vrh je košat ter ima daleč narazen raztezajoče se veje. Iz majhnih cvetov se razvijejo kumaram ali bučam podobni plodovi, ki so 10 do 16 cm dolgi. Dozoreli so rumenkasto-rdeče barve ter so napolnjeni s mesnato kašo, v kateri se nahaja seme — nekako tako, kakor pri naši buči pečke. Kakao ima vedno zelene liste ter rodi in cveti skozi vse leto. Njegova domovina so tropične dežele Srednje Amerike. Divja drevesa se nahajajo še ob Amazonki. Dandanes je kultiviran predvsem v republiki Equador, kjer uspeva do višine 600 do 1000 m. Najboljše vrste ima Venezuela. V Equadorju imajo takoimenovano žetev od marca do junija. Nadalje se nahaja tudi v Braziliji, Afriki, Ceylonu, Javi in Filipinih. Skupno ga pridelajo do 450.000q letno. Kakao so čislali že stari Mehikanci. Španci so se naučili pri njih delati pijačo »šokolate«, ki so jo delali iz kakaa, koruzne moke in vanilije. Toda ta pijača je bila grenka brez sladkorja. Šele ko so jo osladili, je dobila prav dober okus in se je razširila. Leta 1520. so imeli kakao na Španskem, toda šele leta 1606. je popisal neki Carleti izdelovanje zgoraj omenjene pijače.

Ako pridenemo kakau sladkorja in drugih snovi (mleka), je prav okrepčevalna pijača, ker ima še samo zrnje 45 do 50% masti, 13 do 18% beljakovin in 14 do 18 odstotkov škroba. Pa tudi kot čokolada je prav priljubljen med ljudmi. Je pa dražji kakor čaj ali kava, kajti pridelovanje kakava je težavnejše in zemlja mora biti dobra in globoka, ker rastejo korenine navpično v zemljo in šele v globljih plasteh razpostre svoje koreninice.

Seme vsejejo v gredice. Ako ni sence, jo morajo umetno napraviti s tem, da nasade drevje ali pa pokrijejo kraj z vejami. V prst potegnejo 30 cm na široko brazde in položijo seme in ga pokrijejo s prstjo, to pa z listjem. Po dveh tednih, ko seme vzkali, se listje odstrani. Mlade rastlinice se hitro razvijejo in to tembolj, ako zemljo okrog njih okopavajo in uničujejo plevel. V desetih mesecih so rastlinice tako močne, da jih lahko posadimo v plantaže, toda samo ob deževnem vremenu. Navadno jih nasadijo 4.5 m narazen. Skrbeti je treba, da imajo rastline dosti sence. Zaradi tega vsadijo med nje banane.

Ko je rastlina dorastla 80 do 95 cm, se ji odreže vrh in vse stranske mladike razen teh, ki se nahajajo pri vrhu in so enako oddaljene druga od druge. Te pustimo rasti, da so ravno tako dolge kakor je deblo visoko. Cvetje požene šele v tretjem letu, toda to porežemo, da se drevo ohrani. Šele v četrtem letu ali petem je dovolj cvetov, največ pa v dvanajstem letu.

Dorastla kakaova drevesa niso višja kakor 3 do 4 m. Ako jim dobro gnojimo, dosežejo starost 100 let. V dobrih letinah in klimatičnih krajih dozori plod že v juliju, v slabših letinah pa v septembru. Zrel plod je rumen ali rdeč, kakršna je pač vrsta. Plodove navadno potem zmlatijo in seme izluščijo. Seme pa dobe na ta način, da plodove vržejo v kako jamo ali jih denejo v omaro, kjer jih puste ležati toliko časa, da se odprejo in prevrejo. Po vretju jih pobarvajo z neko rdečo prstjo, posuše na soncu in razpošljejo po svetu. Cene so jako različne in se ravnajo po okusu in vonju.

Sladkorni trs

Sladkorni trs je trava. Bičevju podobne bilke so 3—4, včasih tudi do 6 m visoke. Korenika je vozlata. Iz nje zraste 10—12 bilk, ki so 3—5 cm debele in katerih celice so napolnjene s sočnatim mozgom. V tem mozgu je največ sladkorja. Domovina sladkornega trsa je Vzhodna Indija. Od tu so ga razširili po vseh tropičnih deželah. Njegovo pridelovanje sega do 30° severne širine. Vrste sladkornega trsa so: vijoličasti, ki ga goje v Zapadni Indiji za pridelovanje ruma; otaheitski trs, ki je najbogatejši po sladkorni vsebini. Ta trs je prinesel Bougainville iz Otaheiti-ja na Antile. Najvažnejše dežele za sladkorni trs so: Kuba, Portorico, Brazilija, Združene države, Java, Prednja Indija, Zadnja Indija, Kitajska, Filipini, Formosa, Egipet, Havaji, Španija. Za sladkorni trs mora biti gorko, vlažno podnebje in rodovitna, mokrotna zemlja, ki jo skrbno pognoje. Potem odrežejo od zgornjega steblovega dela palčice, ki jih 20 cm globoko in 60 cm narazen potaknejo v zemljo. Iz teh zraste nov trs, ki se drži več let, ako ne zamre.

Žetev se začne, preden začne trs cveteti, kar se pozna po tem, da postanejo spodnji listi rumeni. Najprej požanjejo liste, potem odrežejo stebla nad korenino in razrežejo. Tako razrezane vržejo v valjčne mline, kjer iz njih iztisnejo slakorni sok, ki ga potem nalijejo v kotle. Nato mu prilijejo nekoliko apnenega mleka, da odstranijo beljakovine in razne kisline, ter se vse to kuha. Peno, ki ima mnogo nečistega, skrbno odstranijo. Gost sok je postal sirup, ki ga spravijo v lesene posode, kjer se izkristalizira sladkor. Tega denejo v sode z luknjičastim dnom. Skozi luknje odkapa sirup ter ostane v sodu samo sladkor, ki ga dalje prodajajo.

Pred stoletji je bil trs skoraj edina važnejša rastlina za sladkor, v 19. stoletju pa je zavzela sladkorna pesa velik obseg za pridelovanje sladkorja.

KAJ BO LETA 1950?

Najnehvaležnejša stvar so prerokovanja, ker se navadno prerokovanje nikdar ne izpolni. Lahko je »prerokovati« zanesljivo samo nazaj. Hvaležno je pa prerokovanje zato, ker prerokovanja ljudje zelo radi poslušajo, zelo radi berejo in zelo radi v prerokovanja tudi verujejo, mnogokrat bolj kakor v dokazano resnico.

Naj bi zato kmetje verjeli še v naslednje prerokovanje in naj bi na to tudi mislili, kako bodo uredili svoje gospodarstvo in način kmetovanja.

Danes toliko govorimo in pišemo o pomanjkanju hrane in o potrebi povečanja proizvodnje, da se še nihče ne more zamisliti v to, da bomo le mogoče spet enkrat prišli tako daleč, ko bo kruha, mesa, mleka ,raznih maščob in raznovrstnega sadja toliko na trgu, da ne bo več kupcev za vse te dobrote, ki bodo ostale zato nerazprodane tudi pri znižanih cenah.

Takrat seveda ne bo nobenega predpisa o oddaji pridelkov in tudi ne bo več toliko vsakovrstnih »sorodnikov«, »prijateljev« in »znancev«, ki danes hodijo h kmetom po vse te naštete dobrote, takrat bo kmet te »sorodnike«, »prijatelje« in »znance« iskal v mestu, pa jih bo komaj našel.

Boste seveda skimali z glavo, se nasmejali in rekli: »Kdaj bo še to, nikar si ne delajmo še teh skrbi, saj imamo drugih, bolj nujnih preveč.«

Koncem julija letos je rekel na nekem zborovanju minister za kmetijstvo v Združenih državah Severne Amerike — ta pa razmere prav dobro pozna in nima navade govoriti kar tja v tri dni — takole: »V dveh letih bo kmet ravno tako težko prodal svoje pridelke kakor jih danes nerad in težko oddaja. Zdi se mi, da bo takratna preobilica pridelkov še hujša, kakor pa je današnja kriza pomanjkanja teh pridelkov.«

V to »prerokovanje«, ki pa je prav jasna slika že bližnje bodočnosti, naj bi se zamislili kmetje in vsi tisti, ki so za naše kmetijstvo odgovorni.

Vsak kmečki gospodar posebej bi moral imeti že danes, ali pa bi si moral izdelati čimprej načrt, kako bo kmetoval in shajal takrat, ko pride ta kriza preobilice pridelkov. Skupno pa bi morali tudi že danes kmetje misliti na samopomoč, ki je edino v močnem kmetijskem zadružništvu. Pa ne samo v kreditnem zadružništvu je ta rešitev. Še bolj je ta rešitev v blagovnem zadružništvu, združenem s kreditnim zadružništvom in povezanem z močno stanovsko kmečko organizacijo.

Nevarnost je samo v tem, da bodo to grozečo nevarnost nadprodukcije spoznali kmetje zelo pozno, skoraj prepozno, ko bo že trkala na vrata. Je namreč resnica, ki jo je zapisal največji naš zadružnik dr. Janez Evangelist Krek, da kmet spoznava koristi zadruge šele takrat, ko je v stiski, v dobrih časih pa se ne zmeni za njo in ne more razumeti njene koristi.

Domovina žita

Afganistan, dežela med Indijo in Perzijo, je nepoznana in čudovita dežela. Tam je vse čudovito: ljudje, jezik in hiše, v katerih prebivajo.

So mesta, ki gredo v višino, ljudje prebivajo v votlinah, ki so v šest ali več nadstropjih nameščene druga nad drugo. Druga naselbina sliči osišču. Lesene hiše slone na stebrih ,oziroma kolih in stoje v vrstah. Vsa vas visi v zraku, kot bi jo nanosili ptiči. Pa ni vsa dežela taka: dve sosednji vasi nista enaki; ta je iz ilovnatih hiš, njihov temelj je iz kamna, druga iz lesa, tretja iz šibja.

In jezik? V razdalji nekaj ur se menja ne le oblika vasi, temveč tudi jezik. Tu govore jezik Farzev, tam Pučujev, drugod Kafirov itd. Prebivalci sosednjih krajev se ne razumejo med seboj; razlikujejo se po barvi kože in las, pa tudi po postavi in stasu: tu so belokožci z modrimi očmi in plavimi lasmi, drugod črni pravi zamorci.

Ta dežela je domovina žita, ki so ga prinesli pred mnogimi stoletji v naše kraje. V teh krajih uspeva žito vseh vrst in oblik. Ponekod ima rdeče, drugod bele, drugod zopet modrikaste klase, da celo črne so našli. Nekateri klasi imajo dolge rese, drugi kratke, tretji so celo brez njih. Nekateri klasi so mehki, drugi krhki; nekateri so pokriti z nežnimi puhastimi dlačicami, drugi so povsem goli. Zrna nekaterih so okrogla, drugih podolgovata; nekatera velika, druga drobna; tu rdeča, tam bela itd. Da, celo na enem ter istem polju so našli deset in celo dvajset vrst žit.

V nižjih predelih goje pšenico vsake vrste, v višjih, hladnejših pa uspeva rž, ki raste v nižjih predelih dežele med pšenico kot navaden plevel. Kakor je več vrst pšenice, tako je tudi več vrst rži; vendar sta glavni dve; ena ima krhke klase, druga pa trdne. Medtem, ko je prva ostala plevel, je druga zavzela prav radi svoje odpornosti napram mrazu važno mesto in je glavna hrana za mnoge pokrajine. Med pšenico namreč, ki so jo ljudje, ko so se umaknili v gore in hladnejše kraje, vzeli s seboj, je bilo tudi zrnje rži. Vsled mraza pa se pšenica ni razvila, pač pa rž. Tako so morali jesti ljudje, ker niso mogli priti do belega-pšeničnega kruha, črnega-rženega.

Umni žitorejci skušajo iz neštetih žitnih vrst izbrati za svoje kraje najprikladnejše. Današnja, močno razvita znanost jim bo mogla pomagati, da si izbero najboljše in s pomočjo križanja ter izbora raznih vrst dobe tako vrsto, ki jim bo največ koristila.

Gospodarske zanimivosti

Pomanjkanje semen

Za prihodnjo jesensko in vigredno setev skoraj gotovo ne bo mogoče dobiti semen iz drugih dežel. Iz inozemstva bo uvoz skoraj popolnoma nemogoč. Na Nižjo in Gornjo Avstrijo, od koder smo preje dobivali dobra semena, letos zaradi velike suše v tamkajšnjih krajih tudi ne moremo veliko računati.

Zato naj vsak kmetovalec že sedaj računa s tem, da bo moral za seme skrbeti sam. Največ potrebnega semena bo pač mogoče dobiti od lastnih pridelkov, misliti pa je tudi na zamenjavo semenskega blaga pri sosedih. To je važno zlasti za žitna semena in za krompir.

Tudi dobra travna semena in deteljna semena so pred 15 leti pridelovali mnogi kmečki gospodarji sami. Zakaj danes spet to ne bi bilo mogoče?

Kmetijstvo na Češkem in Slovaškem

Češkoslovaška narodna skupščina je sprejela zakon o agrarni reformi. Po tem zakonu ne bodo smela presegati posestva 50 ha gozdne in poljedelske površine.

Drugi zakon predvideva ustanovitev kmečke zveze, v kateri morajo biti včlanjeni vsi kmetje. Ta kmečka zveza bo organizirana po vzorcu delavskih sindikatov.

Ženski kotiček

Higijena kmečkega gospodinjstva

(Nadaljevanje in konec.)

Toda vrnimo se k starim, že obstoječim domovom, kakršni so in kakršni bi morali biti. Ko se v kmečki hiši namnoži družina, postanejo sobe pretesne. Po dva, manjši celo po trije, se stiskajo v eni postelji. Podstrešje, navadno zelo prostorno in visoko, pa zija praznine in neizrabljenosti. Ali se vam ne zdi izvedljiv načrt, ki se sam po sebi vsiljuje? Ograditi del podstrešja s tanko steno, morda tudi s stropom, in mu dati okno, pa je spalnica gotova. Nešteto takih spalnic bi vam mogla pokazati, ki so napravljene z majhnim stroškom, a odlično služijo svojemu namenu.

V nekaterih predelih naše ožje domovine sta hišna veža in kuhinja še vedno en prostor. Tla so ilovnata, cementna, le redkokje lesena. Tema, vlaga, dim, mraz, ki prihaja od tal in prepih, ki ga povzroča vsako odpiranje vrat, so stalni spremljevalci takih kuhinj. Najbolj zadenejo škodljivosti gospodinjo. Poglejte in premislite! Majhna prezidava ali dozidava pri hiši bo najbrž že omogočila zadovoljno rešitev. In ko je kuhinja ločena od veže, ne pustite je brez lesenega poda, ki zadržuje mraz in varuje noge.

Odpadke, ki niso več porabni, mečejo na deželi na vrt ali kak kot za hišo. Kaj zato, če brskajo živali po njih, če privabijo mrčes in golazen. Na to, da so odprta smetišča lahko izhodišče bolezni in dajejo hiši neurejen izgled, tudi nihče ne misli. Skrbna gospodinja pa napram takim stvarem ne sme biti ravnodušna. Odpadki, ki se ne morejo porabiti ne kot krma, ne kot gnoj ter se radi negorljivosti ne morejo vreči v ogenj, morajo priti stran od hiše. Najbolje napravimo, če jih mečemo v jamo, ki smo jo skopali na odročnem mestu in jih zadelamo s prstjo. Pod nobenim pogojem jih ne smemo metati v potok in druge, bodisi tekoče ali stoječe vode, kakor se žalibog dogaja v krajih, kjer imajo priliko za to. V vaških potokih, kjer se pere perilo, kopljejo otroci in napaja živina, lahko najdemo vse mogoče: stare lonce, kosti, cunje in še marsikaj; celo stvari, ki jih človek nerad imenuje. Ali ni škoda za potoček in za vas? Čim več ropotije, tem bolj zastaja voda in se nabira nečistota, zarede se komarji in kaj rado se zgodi, da iz take vode izhajajo kužne kali. Ljudje se pa čudijo, odkod griža, tifus in druge take bolezni. Prizadevajte si in posredujte, da se voda očisti. Za naprej pa skrbite, da ostane čista in vršile boste važno delo za higijensko obnovo vasi. Kjer so v vasi mlake in vodne grape, ki niso nikomur v porabo, jih je najbolje zasuti. S tem se izsuše, kar je edino pravilno.

Skrb za vodnjake in kapnice je prepuščena možem, vendar mora tudi žena kaj vedeti o njih, saj je ravno ona tista, ki ima največ opravka z vodo. Nikakor ni vseeno, kakšna je. Velike epidemije so že imele svoj izvor v pitni vodi. Vodnjak, ki ni dobro obzidan, dvignjen nad površino tal in pokrit, ne daje čiste vode. Vodnjak, iz katerega dobimo ob dežju nečisto vodo, tudi ni brezhiben, pušča ali pri vrhu ali ob strani. Zato bodite pozorne. Če opazite nedostatke, opozorite nanje gospodarja, da bo oskrbel popravilo. Same pa skrbite za to, da bosta vodnjak in okolica vedno čista. Nobenih smeti, odpadkov in druge nesnage ne smemo trpeti v bližini vira, iz katerega zajemamo vodo. Skrbno moramo paziti, da v njegovi bližini ne izlivamo umazane vode. Majhna, nikomur opazna razpoka, je dovolj velika, da se skozi njo umazana brozga odceja v vodnjak. Sploh si zapomnimo, da velja za vse vire, iz katerih dobivamo vodo, ugotovitev znanega evropskega higijenika: »Veliko laže dosežemo, da se voda ne onečisti, kot da se onečiščena zopet očisti.«

Stranišče je prostor, ki je potreben veliko večje pažnje, kot je je v splošnem na deželi deležen. Pomanjkljivo ograjen in zapažen, odkrit zgoraj in spodaj, daje obilo priložnosti, da se širi smrad in spreletava mrčes. Kaj čuda, če so ti prostori odvratni in tudi zdravju nevarni, ko nimajo ne obzidane, ne pokrite jame, blato pa se kopiči na odprtem, več ali manj dostopnem kupu. K temeljnim zahtevam podeželske higijene spada ureditev stranišč, kar tudi za gospodarstvo ni brez pomena, ker se s tem pridobi veliko dobrega gnoja, ki bi se sicer porazgubil. Dolžnost gospodinje je, da podpira vsako tozadevno zboljšanje. Njena dolžnost pa je tudi, da skrbi za skrajno čistoto; stranišče mora pogosto poribati, poleti vliti vanj večkrat apnene vode, ki razkužuje, uničuje zalogo mrčesa in obenem preprečuje smrad. Poznavalci podeželske higijene priporočajo namesto apna tudi prst, s katero se potrese straniščno gnojišče par prstov na debelo.

Podobno je z gnojišči. Spadajo sicer v področje gospodarja, vendar bo razumna gospodinja tudi tu našla možnost, da podpira in pospešuje zboljšanje. Iz odprtega, neobzidanega ognjišča se razliva dragocena gnojnica; padavine, zlasti dež, spirajo iz gnoja najbolj koristne sestavine, ki bi mogle priti njivam v prid. Polje in žito stradajo hranilnih snovi, okrog hiše in po cesti pa se pretakajo bogati vrelci, poljske hrane brez vsakega haska. Ali jih ni škoda? Tu so nezaželena, nepotrebna, zdravju in ugledu kvarna gnojnica, a polju pa rast in pridelek pospešujoča hrana. Zavzemimo se torej — lastni interes to narekuje — da se bodo gnojišča uredila po predpisih higijene in umnega gospodarstva.

Čeprav ima žena pri gospodarskih vprašanjih le posvetovalen glas, vendar pogosto lahko odloči rešitev vprašanja v korist ali škodo napredka. Naj bi ne bil njen vpliv nikdar v škodo napredku! Vzajemno z gospodarjem naj poklada kamen na kamen svoje domačije. Potem se bo v teku let povzdignilo gospodarstvo na vzorno višino in veljale bodo tudi za našo vas besede, ki jih je izrekel angleški pesnik:

»Bog je ustvaril vas, mesto pa so naredili ljudje.« (Couper).

Za naše gospodarje

Oddajanje pridelkov in živine

Nobena beseda iz zadnjih let nima pri kmetih tako slabega prizvoka, kakor beseda: oddaja. Če sliši kmet to besedo, si ne predstavlja nič dobrega, pod to besedo razume kmet samo slabo, samo razne predpise, grožnje in šikaniranje s strani raznih oblasti in uradov.

Kakor vsaka vojna povzroči veliko zla, tako je tudi minula vojna prinesla silno opustošenje vsepovsod; s tem v zvezi pa je sledilo silno pomanjkanje vsega blaga. Ker pa mora človek predvsem živeti, občuti predvsem seveda pomanjkanje hrane. Vsem drugim stvarem se more človek odreči, celo primernemu stanovanju in primerni obleki, ne more se pa odreči prehrani za vzdrževanje golega življenja.

Zato je tudi prva dolžnost države, oziroma vodstva države, skrb, da imajo vsi prebivalci na ozemlju države zagotovljeno najnujnejšo prehrano. Ta skrb za prehrano vseh prebivalcev v državi nalaga torej vodstvu države dolžnosti pa tudi pravico, ki se izraža v tem, da predpisuje vlada proizvajalcem hrane, koliko posameznih pridelkov morajo oddati v dobro skupnosti.

Kako države izdajajo predpise o oddaji in kako ta določila izvajajo, je seveda zelo različno, ker tudi notranje ureditve držav niso povsod enake. Drugače so urejene države s totalitarnimi sistemi, z raznimi takozvanimi ljudskimi demokracijami in drugače so urejene države s takozvanimi zahodnimi demokracijami. Gotovo pa je, da vsak predpis o oddaji čuti kmet kot breme, pa naj izda ta predpis o oddaji ljudska ali zahodna demokracija. Z ljubeznijo in z navdušenjem kmet v nobeni državi ne oddaja svojih pridelkov, pa naj kdo še toliko o tem piše in govori. Zato tudi poizkuša vsako vodstvo države predpise o oddaji pridelkov čim bolj olajšati, kolikor je to pri današnjih razmerah pač mogoče.

Kontingentiranje

V Avstriji so že dolgo pripravljali nove predpise o oddaji. Ta določila so sedaj uzakonjena in veljajo od 1. julija t. l.

Določila te uredbe veljajo za oddajo žita (rž, pšenica, ječmen, oves in koruza), nadalje za oddajo krompirja, mleka in mlečnih izdelkov, goveje živine, svinj in ovc, jajc in sadja.

Za vse pridelke predpiše zvezno ministrstvo za kmetijstvo sporazumno z ministrstvom za prehrano in po zaslišanju kmetijskih zbornic za vsako deželo k o n t i n g e n t e. Istočasno določi ministrstvo tudi termine oziroma datume, do katerih je treba pridelke oddati.

Te po ministrstvu za vsako deželo določene kontingente razdeli nato posebni deželni preskrbovalni odbor za posamezne okraje. Okrajni preskrbovalni odbori razdelijo okrajne kontingente na občinske kontingente. In končno določijo občinski preskrbovalni odbori, koliko znašajo kontingenti za vsakega posameznega pridelovalca. Pri določanju tega kontingenta ali predpisa o višini oddaje posameznih pridelkov morajo občinski preskrbovalni odbori vpoštevati donosnost gospodarstva, število oseb, ki živijo na kmetiji in potrebo semena.

Vsak kmečki gospodar dobi pismeni odlok o predpisu višine kontingenta za oddajo posameznih pridelkov. Vsako posamezno oddajo naj si kmet da nato vedno sproti potrditi in to potrdilo naj ima spravljeno vsaj eno leto.

Presežki in premije

K d o r j e p r e d p i s a n i k o n t i n g e n t p r i d e l k o v o d d a l, m o r e s p r e s e ž k i r a z p o l a g a t i p o s v o j i v o l j i.

Vendar pa v sedanjem času pomanjkanja prehrane ni še mogoče dovoliti, da bi s tem presežkom lastnik razpolagal popolnoma po svoji volji, ker bi to vodilo v zmešnjavo v preskrbi in v veliko nezadovoljstvo večine delovnega prebivalstva.

Presežek lastnik lahko uporabi v svojem gospodinjstvu ali gospodarstvu, ali pa ta presežek lahko tudi odda poleg predpisanega kontingenta in dobi zato poleg določene cene še posebne dodatke na ceno, takozvane premije. Višina in vrsta premij za enkrat še ni določena.

Oni kmetovalci, ki so oddali predpisani kontingent rži, ječmena, pšenice in ovsa, dobijo lahko mlevske izkaznice. Moko, ki jo dobijo nato kmetje na te izkaznice pri mlinih, smejo vporabiti samo v svojem gospodinjstvu, ne smejo jo pa prodajati ali zamenjavati.

Ravno tako bodo izdane tudi dovolilnice za izdelavo zdroba iz ječmena, ovsa in koruze za krmljenje živali. Prepovedano pa je krmiti pšenico in rž.

Oni kmetovalci, ki bodo v celoti oddali predpisane kontingente živine, bodo dobili dovoljenje za naknadni zakol. Pa tudi meso in maščobe od teh zakolov smejo lastniki uporabiti samo v lastnem gospodarstvu. Ravno tako sme kmet prodati po oddaji kontingenta živino za pleme in delavno živino.

Za sadje bo določen kontingent za posamezne sadne vrste. Kmetje, ki bodo predpisane kontingente sadja pravočasno oddali, bodo lahko s presežki svobodno razpolagali. V letu 1947 bodo določeni kontingenti samo za jabolka in hruške, ne pa za češplje in slive, ker bo letos pridelek tega sadja po dosedanjih poročilih izredno majhen.

Kdor po svoji krivdi ne odda predpisanih kontingentov, dobi poleg denarne kazni še predpis, da mora oddati posamezne pridelke v celoti in mora živeti nato od živil na živilske nakaznice. Huda kazen je predvidena tudi v tem, da bodo morali kmetovalci, ki bodo v zaostanku z oddajo predpisanih koitingentov, oddati vse svinje, ki so za zakol in ti kmetje doma ne bodo smeli klati.

Kaj pričakujemo od blagovnih zadrug

Ali sploh kaže začenjati z blagovnimi zadrugami, ki so v jedru mnogo bolj zamotane (komplicirane) in zaradi tega v upravljanju težje od kreditnih zadrug? To je vprašanje, ki ga zadružni delavci večkrat slišijo. Takoj zraven pa še opazko, da je toliko nabavnih in prodajnih zadrug že propadlo in se zavoljo tega kar ne splača podajati se v nevarnost. Taki pomisleki se navadno končajo z znanim ugovorom: »Saj od nabavnih in prodajnih zadrug ni nobenih koristi. Poslujejo kakor druge trgovine — ali celo slabše — cene niso pri njih nič nižje, čemu bi človek pri njih še tvegal kak delež in jamstvo! Ne splača se.«

Oglejmo si pobliže te ugovore in poskusimo nanje odgovoriti nepristransko in stvarno. Stvar zasluži, da jo resno razmotrimo in napravimo točen račun in zaključek.

Ne smemo in ne moremo zanikati, da bi blagovne zadruge v svojem poslovanju ne bile težje od kreditnih. Tudi tega ne moremo zamolčati, da je tveganje (s tujo besedo: riziko) pri tovrstnih zadružnih ustanovah večje. Kar pomislimo na predmete, s katerimi se blagovne zadruge pečajo! Mnogo je stvari, ki se hitro pokvarijo. Sem spadajo v prvi vrsti kmetijski pridelki in nekatere življenske potrebščine, ki zahtevajo skrbnega ravnanja, dobrega skladišča in povsem veščega strokovno usposobljenega poslovodjo.

Vsega tega pri denarju ni. Zanj je potrebna kvečjemu dobro zaprta blagajna, pa ni nobene nevarnosti, da bi se »pokvaril«. Razen tega je denar enotno »blago«, zato pa tudi opravljanje z njim v zadrugi enostavno. Posodiš Petru in posodiš Pavlu — v obeh primerih je glavno, da je posojilo zavarovano z zadostnim jamstvom, bodisi s hipoteko (vknjižbo) ali s poroki. Potem gre le za plačevanje obresti in za postopno odplačilo dolga, pri vlagalcih pa za pripisovanje oz. izplačevanje nateklih se obresti. Zares je plačevanje z denarjem enostavna in preprosta zadeva. Vedno in v vsakih razmerah sicer ni tako enostavno, a v primeri s poslovanjem pri blagovnih zadrugah je vendar razloček kar na dlani.

Čim bolj zapleteno je poslovanje, tem spretnejši in sposobnejši morajo biti ljudje, ki zadružno ustanovo vodijo. Zlasti velja to za poslovodjo, ki je srce vsake blagovne zadruge. Na nesrečo je pa tudi tako, da je tem več nevarnosti, da bo poslovodja zadrugo izkoriščal v svoj prid, čim spretnejši in sposobnejši je. Iz te resnice sledijo oni nesrečni pojavi, ki jih ljudje seveda dolgo ne morejo pozabiti: kako je namreč ta in ona nabavna in prodajna zadruga žalostno končala... En sam tak polom napravi dostikrat več škode zadružni misli in zadružnemu prepričanju širokega področja, kakor pa je velika škoda na izgubi pri članstvu propadle zadruge.

Vse to drži in je resnično. Pa je vendar kljub vsemu blagovno zadružništvo vredno, da se ga ljudstvo na široko in v veliki meri poslužuje. Katere so tiste d o b r o t e b l a g o v n i h z a d r u g, ki daleč odtehtajo zgoraj naštete pomisleke?

1. Uravnavanje in vzdrževanje zmernih cen.

Pri vsaki izmenjavi blaga gre v prvi vrsti za cene. Okrog cen se suče in vrti trgovina, o cenah razpravljajo vsi pridobitni sloji od kmeta do največjega industrijskega podjetnika, od gibanja cen je odvisen prav tako in še bolj delavec in uradnik. Skratka — cene so osrednje gibalo gospodarskega napredka. Stališče posameznika v vprašanju cen je na zunaj povsem enostavno. Glasi se: kar kupiš — čim ceneje, kar prodaš — čim dražje. Ta preprosta kalkulacija (preračunavanje) zadene slehernega človeka, tudi delavca. On prodaja svojo delavno silo, kupuje pa potrebščine. Vendar je pri delavcu, uradniku, pa tudi pri industrijskem podjetniku gibanje cen več ali manj ustavljeno. V rednih razmerah z urejeno vrednostjo denarja (valuto) je plača stalna in trdna; tudi cene industrijskih izdelkov se spreminjajo le neznatno.

Druga je pa pri kmetu. Njegovi pridelki so izmed vseh produktov najbolj izpostavljeni raznim činiteljem, ki jih kmet ne more po svoji volji obračati in uravnavati. Zlasti vremenske razmere imajo pri kmetijski proizvodnji zelo važno vlogo. Izredno bogate letine v posameznih deželah povzročajo padec cen, prav obratno pa vremenske katastrofe in obsežnejši pojav raznih škodljivcev potiskajo cene kmetijskim pridelkom navzgor. V izmenjavi blaga je veljalo, velja in bo veljalo znano p r a v i l o o r a v n o t e ž j u c e n m e d p o v p r a š e v a n j e m i n p o n u d b o. Čim več je na trgu blaga, več je ponudbe in manj povpraševanja: cene padajo. Čim manj je blaga, tem večje je povpraševanje: cene rastejo. To je železen zakon v trgovini, ki ga začasno more deloma spodriniti le odločen poseg države v trgovino z maksimiranjem cen in racioniranjem (omejitvijo) potrošnje pri posameznih proizvodih. Toda taki ukrepi se ne dado trajno vzdrževati. Prav tako nas skušnje učijo, da kljub vsemu nameravanemu ali dirigiranemu gospodarstvu še vedno dokaj bohotno cvete trgovanje »na črni borzi«. Črna borza je v bistvu samo posledica prevelikega povpraševanja ob premajhni ponudbi. Kakor hitro je blaga na trgu dovolj, je racioniranja in črne borze konec. V veljavo stopi spet načelo o razmerju cen s povpraševanjem in ponudbo. To je naravno izravnavanje, s katerim je v svobodni trgovini vsakemu stvarno računajočemu človeku in zlasti gospodarju nujno treba računati.

(Dalje prihodnjič.)

Novo sredstvo za zatiranje plevela

V Združenih državah Severne Amerike uporabljajo že dve leti neko kemično sredstvo za zatiranje plevela na travnikih. To sredstvo je cenejše in učinkovitejše kakor dosedanja sredstva za zatiranje plevela.

To novo sredstvo, ki uničuje plevele, ne škoduje pa travam, priporoča sedaj ameriško ministrstvo za kmetijstvo tudi za zatiranje plevela med pšenico, ržjo, ovsem in ječmenom.

JANEZ JALEN:

Ovčar Marko

10.

Tudi Marko se je čutil hudo počaščenega, ne toliko zaradi zapasenega jarca kakor zato, ker mu gospodar ni z Ančko nič ponagajal.

»Vidim, da se nisem motil o tebi. Pasi, ko mene ne bo doma, kakor veš, da je prav, še soliš lahko Zavrhom, če ti bo bolj kazalo.«

Podlipnik je že pozabil, kako je mislil in govoril na cvetno nedeljo, Marko pa ni in je prav dobro vedel, če ne bo kaj prav, da si bo gospodar znova premislil in bo zopet drugače z njim govoril. Gospodar je gospodar. Vsak se brani škode.

Cena je odšel h konjem in vozovom. Marko pa je srebal juho in zajemal kose pogače, ki mu jih je nadrobila Ančka v skledo, in se pri tem zavedel, da je z današnjim dnem stopil za vselej v vrsto odraslih.

Ko mu je Ančka prinesla še mesa, ni bil prav nič v zadregi, ko jo je nagovoril: »No, Ančka, kako ti je?«

Dekle se mu je presrčno nasmejala: »Sedaj mi je dobro.« Pa je takoj šinil žalosten spomin na njen obraz: »Popoldne sem pa mislila, da bom od strahu umrla.«

»Kaj te je tako prestrašilo?«

»Črednik. Pol vasi je obletel in v enomer gonil: Marko, medved, krava! Vsi smo že mislili, da si mrtev. Veš, da mi je bilo hudo.«

»Sirota.« Najrajši bi jo bil pobožal.

»Potem so šele izvlekli iz njega, da si ti medveda, ne medved tebe.«

»Saj ga nisem. Pa ga še bom, če bo prav.«

»Ančka!« je poklicala mama, ki se ji je zdel pogovor v hiši predolg.

»Že grem,« se je obrnila Ančka in poprosila še ovčarja: »Marko! Predrzen nikar ne bodi!«

Volkun v veži je bil tudi bogato deležen kolin in se je veselo vzpel na Ančko, ko je stopila iz hiše.

Domov je prinesel Marko lep kos mesa. Podlipnica je bila dobrih rok in Rozalko je posebno rada imela in vse Primoževe.

Še tisti večer je nesel Marko svoj panj bečel, ki jih je pustil pri Vrbankovem bečelnjaku, na Breznico Kuharjevemu Toneju v oskrbo. Od Vrbankovega bečelnjaka je bilo preblizu nazaj v bukev, iz katere je roj izsekal.

*

Tisti, ki so šli popravljat tamore, so povedali, da raste na Jezercih okrog koč tako gosta in visoka murava, da se noga zapleta vanjo. In po Basalščih in pod Bukovo pečjo in pod Srednjim vrhom — vse zeleno. Povedali pa so tudi, da je nedolgo pred njimi stikal medved okrog koč, odtisnil veliko sled in se skoraj na pragu rodinske koče očedil, kakor bi se norčeval iz pastirjev in jih klical na korajžo. In volcje da so raztrgali pri zgornjem jezercu srnjaka.

Paše ne bo manjkalo, samo z zverino bo vojska.

Pa se je oglasil Tomaž, ki je bil drugo jutro namenjen s konji čez Vrh:

»Sita bečela pika, sit soldat napada, napaseni konji se pa iz same presitosti zbrcajo in zgrizejo med sabo. In pa — žrebec zaleže vsaj za junca. Če pa kako žrebe pade — no — nobene vojske ni bilo še brez krvi. In pa — saj bo še Žorga z voli od zadaj in siti voli niso jagnjeta, ki se dado tiho poklati.«

»Kajne, kajne, da voli tudi nekaj zaležejo,« se je oglasil Žorga, ki se mu je dobro zdelo, da je pohvali njegove vole konjar, katerega je cenil više kakor sebe.

*

Kakor še nikdar, je sedel drugo jutro Marko sam za Podlipnikovo mizo. Namesto z žganci in mlekom so mu postregli z juho, s kuhanim in pečenim mesom in vina je postavil predenj sam Cena. Pojedel je juho, mesa se je komaj priteknil; na Ančkino prigovarjanje ga je spravil s pogačo in potico vred v torbo. Tudi z vinom si je komaj omočil usta.

Tesno mu je bilo in tiščalo ga je v grlu.

Kako bi ga ne!

Na dvoru so stali za na pot pripravljeni trije parizarji. In Cena in Miha in še dva vozarja so jih pregledovali vsi v jerhovini in visokih škornjicah, še stari Joža jih je njim na čast obul; morda pa zato, da se je bolj živo spominjal svojih mladih dni, ki jih je preživljal na cesarskih cestah. Konjar Tomaž, katerega je Podlipnik povabil na jutranjo odhodnico, pa tako ali tako ni nikoli pasel konj v raševini in coklah, da se je ločil od drugih pastirjev. Konj je konj; kje za njim so voli in krave in drobnica.

Vsi v jerhovini in škornjicah, samo Marko v raševini in coklah. Marko, ki se je že v otroških letih zavedal, da se mora maščevati nad cesto zato, ker mu je ubila očeta.

»In če se pretrgam, bom privozil s svojim vozom in s svojimi konji od morja na Dunaj, preden se bom ženil.« Spomnil se je Ančke.

»In še za mamo, ki v grobu leži, in še za Ančko. Da mi ni očeta povozilo, bi danes že oba vozarila in Primožev Marko bi lahko čez nekaj let vprašal tudi za Podlipnikovo Ančko, tako pa pase njene jarce in si želi, da bi Ančka ne bila Podlipnikova.«

Kako naj bi jedel, saj je skozi stisnjeno grlo še dihal težko. Od ovčarja do vozarja je dolga pot, od vozarja do gospodarja še daljša.

»Pa vendar. — Če se tudi pretrgam, ne stopim prej pred oltar z nobeno, dokler ne privozim s svojo lastno vprego od morja na Dunaj. — Prevozim! Za ata, za mamo, za Ančko, zato, ker ne bo moja.«

Volkun, ki je že dlje časa stal pred njim s povešeno glavo, ga je sunil z gobcem v koleno in ga spomnil, da morata gnati.

Marko se je poslovil od vozarjev in jim voščil srečno pot in oni njemu srečno planino.

Gospodarju se ni upal ponuditi roke. Pa mu jo je Cena sam in ostro mu je pogledal v obraz: »Kaj si umeknil oko in zakaj se ti tresejo lica?«

»Nič.«

»Bi rad šel z nami?«

»Sami veste, kako.«

»Saj si še mlad. Počakaj še nekaj let.«

»Naj čakajo drugi, jaz ne utegnem. Srečno pot!«

V dir je napodil jarce z dvora, da se prej odtrgal.

Podlipnik pa je s praga še pogledal za Markom, tako mu je bil všeč, in rekel ženi, ki je prišla klicat h kosilu: »Anca! Kako se včasih narobe naredi na svetu. Če bi se temule fantu ne bil oče povozil, bi bilo morebiti tudi pri nas drugače, kakor bo; pa kar je, je.«

Izpod domače lipe

VELIKOVEC

Z uvedbo dvojezičnih šol na Spodnjem Koroškem je postalo perče vprašanje učnih moči, kar se je zlasti v začetku zelo občutilo. Vprašanje slovenske inteligence, zlasti pa učiteljstva, ki bi bilo zmožno učiti slovenske otroke slovensko, je bilo tako slabo, da so bili Slovenci, ki jim je bil slovenski pouk pri srcu, lahko v skrbeh, kdo in kako bo učil po dolgih letih zatiranja slovenskega jezika njihove otroke slovensko. Kajti vse vlade in režimi s Hitlerjem vred so delali na to, da bi slovenski življ na Koroškem ostal brez svoje inteligence, na katero bi se duhovno oprl, da bi ohranil svojo narodno bitnost. Edina šola v zadnjih dvajsetih letih je bila domača hiša, kjer so Slovenci še slovensko govorili, čeprav jim je bilo prepovedano govoriti slovensko in so jih nemški narodni zagrizenci vzpodbujali z raznimi gesli, kot na primer: »Kärntner, sprich deutsch!« Toda tudi take in podobne vzgojne metode niso dosegle tistega, kar so nameravale: da bi izginil slovenski jezik. Z zlomom nacistične Nemčije so tudi Slovenci terjali svoje stare in naravne pravice nazaj — svoj jezik. In sicer jezik tam, kjer je korenina, iz katere požene drevo: šola. Koncem meseca julija so šolske oblasti poslale na deželo večje število mladih učiteljev in učiteljic, ki so zmožni slovenskega jezika in slovensko poučevati. Na zavodu pa je še štirinajst maturantov, ki so zmožni slovenščine. Glede na pretekle čase je ta vest gotovo razveseljiva in daje upanje na boljšo bodočnost glede pouka slovenščine v šolah. Kajti dosedanje oblasti so hodile petdeset let pot, ki jo je narekovala velenemška politika in niso bile zmožne otresti se te môre, v kolikor so iskreno in resno mislile. Velenemška politika je hotela Spodnjo Koroško ponemčiti in izbrisati vsako sled slovenščine, da bi tako na široko odprla pot proti jugu starim nemškim sanjam: Drang nach Osten. Nemška politika ni hotela priznati, da še ni nobena izobrazba, če znaš nemško. Znanje nemščine je praktičen dobiček za trgovca, za kmeta že manj, za vse slovensko ljudstvo pa je bilo pogubno, da otrok niso poučevali in vzgajali, kakor je narekovala zdrava pamet in narava sama. Nemški vzgojitelji niso hoteli priznati, da uspeh pouka v nemščini zaostaja daleč za poukom v materinščini. Učitelji sami so tožili, da je poučevanje v slovenskem delu dežele težko in povezano z velikimi ovirami. Ko so začeli s kmetijskimi nadaljevalnimi šolami, so strokovni učitelji trdili, da morajo v slovenskem delu dežele zopet začeti z abecedo, ker fantje niso zmožni slediti pouku zato, ker ne obvladajo nemškega jezika toliko, da bi dovolj razumeli. Tudi glede srednjih šol ni bilo nič boljše. Na srednje šole slovenskih fantov ni skoraj nič prihajalo, ker vsled samo nemškega pouka na ljudski šoli fantje niso bili za srednjo šolo dovolj pripravljeni. Končen uspeh vsega tega pouka je bil, da slovenski otrok na Koroškem, ko je končal ljudsko šolo, ni znal ne nemško, ne slovensko, ni pisal ali bral ne slovensko ne nemško. S tem, da je šolska oblast poslala nove učitelje na deželo, ki so več ali manj zmožni slovenščine je storjen korak naprej, vendar pa še nismo dosegli vsega. Sedaj pridejo praktične težave, ki se porajajo pri vsaki preuredbi javnega življenja. Gotovo je, da čakajo nove učitelje in učiteljice na deželi težave v raznih oblikah. Težave so pač odvisne od okoliščin, v katere bodo učitelji ali učiteljice prišli. Pregovor pravi, da »sod še dolgo po slanikih smrdi«. Naši nemški sosedje bodo še dolgo dišali po nacizmu, ki Slovencem ni bil in tudi sedaj ni prijazen, kar dokazujejo razni dogodki od strani bivših nacistov, ki so se zaenkrat potuhnili in pričakujejo, da se jim bodo »vremena zjasnila«. Preteklo bo še mnogo vode, da bo minila nestrpna nadutost. V teh razmerah bodo slovenski učitelji in učiteljice potrebovali zaslombe in pomoči. In to bodo najlažje našli pri domačinih, pri našem ljudstvu, med katero so učitelji prišli utrjevat ga in izpopolnjevat v slovenski besedi. Mladi učitelj nujno potrebuje prijatelja, s katerim se pogovarja in se giblje v njegovi družčini. Možje domačini in žene, ne izogibajte se svojega slovenskega učitelja in videli boste, kako rad bo med vami in kako rad bo zahajal v vašo družčino. Pritegnite ga k zadružnemu delovanju. Loti naj se sadjereje, čebelarstva in drugih koristnih panog gospodarstva. V tem delokrogu bo sam našel zadovojstvo, naše ljudstvo pa bo od tega imelo koristi. Pomagajte mu, da bo prišel do potrebnega zemljišča in za čebelarstvo do čebel. Dolžnost vseh Slovencev, zlasti naše duhovščine in županov pa je, da svoje učitelje prijazno in gostoljubno sprejmejo in jim pomagajo, kadar potrebujejo pomoči.

CELOVEC

Dolgo je trajalo, da so tudi v Celovec zašli vinski duhovi in Celovčanom razgibali zaspano kri, ki je bila od sodavice že skozi in skozi zastrupljena ter bi se skoraj spremenila v vodo. Tudi življenje je postalo živahnejše. Gostilne, ki so prej bile odprte samo ob uradnih urah in so te še takrat vprašali, včasih pa sploh ne, po kaj si prišel in ali se morda nisi zmotil, da si sploh prišel, so podaljšale delovni čas pozno v noč. V začetku, ko je vinski bog samo s pol noge stal v Celovcu, je bila velika stiska in škripanje z zobmi, da si dobil kaj in odmočil suho grlo. Dobil si samo, če si bil sorodu, dober znanec ali pa z natakarico »zaročen«. Bilo je že tako kritično, da so se vneti častilci dušali, da bodo vstali in šli in da ne bodo nikdar več prišli. Ker pa, kakor znano alkohol mehča voljo in dela meso slabo, niso storili ne enega ne drugega. Ostali so, čeprav niso nič dobili in prihajajo kljub vsej jezi in nepremišljenim grožnjam nazaj tudi sedaj, ko so že boljši časi in se ni treba več prerivati, da prideš blizu oltarja vinskega boga. Nič čudnega ni, če marsikdo še ni prišel po dolgi suhi sezoni v staro formo in ima velike težave z demonom alkoholom, ki ga spravi na tla s »knock outom«. Tisti, ki so že prišli tako daleč, da »sedijo vragu za vratom« so takemu nesrečniku za vodnika in mu zapojo staro, znano popevko: »Na tleh leži en hud vojščak, pa kakor jagnje je krotak.« Toda ni, da bi se takemu nesrečniku smejal. Če si količkaj filozofa, se takoj potegneš nazaj ob misli: Danes meni, jutri tebi. Kar pa je največ vredno, je to, da so vinski duhovi prinesli popolnoma jasne pojme o demokraciji. Zadnjič enkrat, ko je bila polna luna in je sijala pozno po polnoči dvema, ki sta še danes prepričana, da ne velja izpljuniti zlate kapljice, če jo imaš že enkrat v ustih, se je končnoveljavno odločilo, kaj je demokracija. Šla sta mimo visokega dimnika pri plinarni. Dimnik je bil verjetno zgrajen zato, da bi se iz njega kadilo. Pa se kljub temu ne, ker so pri dimniku začeli in končali. Ker sta imela še dovolj časa, sta se odločila, da gresta pogledat, kako je na vrhu, o čemer še ni bilo v nobenem časopisu napisano. Da bi koga na vrhu srečala se nista bala, ker sta imela dokumente v redu. Po klinih sta splezala na vrh in eden, ki je bil radoveden, je šel pogledat še v notranjost dimnika. Kmalu je prilezel ven in izjecljal svojemu sotrpinu: »Ti, tu no-no-tri p-pa ni no-nobene go-go-stilne. Po-poj-di-di-va do-domov.« Zlezla sta iz višave v nižavo, pa joj! Spodaj je stalo oko postave in mrko gledalo. Vprašalo je, kaj sta iskala tam gori, kjer ni prostora za pametne ljudi. Pa se je enemu zazdelo, da je to omejevanje osebne svobode in je očesu postave takole v brk povedal: »Kaj vas pa to briga. Jaz sem demokrat in sem se boril za demokracijo in svobodo. Če hočem, skočim lahko v vodo pa nobenemu nič mar. Vi lahko samo gledate, braniti pa ne smete. To ne bi bilo demokratično. Demokracija je to, da vsak lahko dela, kar sam hoče. Tu je kup ruševin. Nihče me ne more siliti, da jih grem pospravljat. Tudi to ne bi bilo demokratično. Smešno! Delam kar hočem. Ali razumete sedaj, kaj je prava demokracija?« Oko postave je zaprepaščeno obstrmelo nad tem čudežem resnične demokracije. Toda naj bo že kakorkoli, ta bratec gotovo ne bi tako modro odgovoril, če bi pil samo sodavico. Vidite, kako hitro raste pamet ljudem, če jo okopljejo v žlahtni vinski kapljici. Toda kljub vsej tej duhovni koristi, ki jo imajo ljudje od vinskih duhov, pa nastaja drugo vprašanje. V začetku, ko so začeli točiti vino, je bilo povsod vse polno. Sedaj so se pa vrste »bojevnikov« že hudo razredčile, ker postajajo mošnje prazne. Če bo šlo še nekaj časa s tako vnemo naprej, bo večina sedela spet pri sodavici in pela: Oh, kam to pride kam to gre...

BREZA PRI KASAZAH

Naša vasica, ki šteje komaj nekaj hiš, je precej odmaknjena od sveta in le malo koga zanese noga k nam. Tudi oglasili se še nismo nikdar. Smo pač tako za oglom, da še glas ne pride okrog. Po osmih letih smo spet imeli žegnanje. Ker je domači gospod župnik bolan, je prišel opravit cerkvene obrede gospod kaplan iz Šmihela. Cerkev je bila lepo okrašena in tudi peli smo lepo, za kar smo se tudi pripravili, saj smo imeli osem let časa. Zvoniti nismo mogli, ker so nam pobrali zvonove, novih pa še nimamo in Bog ve, kdaj sploh bodo. Popoldne smo se po stari navadi malo zavrteli in poskrbeli, da nismo žegnanja praznovali čisto na suho. Prišlo je mnogo ljudi pa bi jih še več, če ne bi bila meja mokra Drava, ki brani tistim, ki nimajo dovoljenja čez. V Metlovi je umrl Kajžrev Anzi. Zbolel je za slepičem in ker je šel prepozno v bolnišnico, mu niso mogli več pomagati. Umrl je v celovški bolnišnici. Pripeljali so ga domov in pokopali na domačem pokopališču. Bil je dober in priden fant. Gospod župnik je v govoru ob grobu poudaril, da je pokojni Anzi živel po vzoru: Moli in delaj. Vsem ga je stavil za vzgled kot pridnega in poštenega fanta. Pred pol leta je umrla mati in tako je v kratkem času zadela družino dvakrat huda nesreča. Vsem domačim naše iskreno sožalje.

TINJE

Naš kraj je res čudovito lep in ni čudno, če se popotnikova noga zaustavi in njegov pogled obstane na daleč naokrog vidni cerkvi in župnišču, ki se ves dan koplje v zlatem soncu. Prekrasen je pogled od župnišča po Podjuni, zlasti ob lepem in čistem vremenu. V ta naš prelepi kraj so prišli letovat celovški otroci, ki jih je poslala »Caritas«, s katerimi je imel gospod dekan res mnogo dela in skrbi, pa tudi veselja. Manj veselja imamo s tatovi, ki nam kradejo kure in sadje in se je ta tatinska zalega že kar močno razpasla. V župnišču so pokradli sadje in se niso dali odgnati. Preteklo nedeljo bi morali imeti poroko. Pa je nevesta nenadoma zbolela in namesto pred oltar je morala v bolnišnico. V petek je obhajal pri nas srebrno mašo gospod Trabesinger iz Podkrnosa. Bila je lepa slovesnost, h kateri se je zbralo mnogo njegovih prijateljev in znancev, želeč mu še dolga leta zdravja in zadovoljnosti.

GALICIJA

Že tri tedne je minilo, kar je naš avtobus, ki nas je vozil v Celovec, umrl zaradi pomanjkanja bencina. Če se hočemo sedaj kam peljati, moramo do Grabštajna peš. Kako dolgo bo to trajalo, ne vemo, upamo pa, da dolgo, ker kadar kakšne stvari zmanjka, je gotovo dolgo ni. Tako se bo naš konj, ki je marsikomu storil uslugo in veselje ter ga odpeljal v mesto po opravkih, dobro odpočil. Ker radi hodimo, smo v nedeljo poromali na Krištofovo goro, kamor je odšla iz Galicije procesija. Romanja se je udeležilo mnogo ljudi. Ta procesija je stara zaobljuba, ko je bila slaba letina za žita. Letos je tu okrog — v Encelni vasi in Klančah — pobila ajdo in fižol toča ter naredila veliko škodo. Žgancev ne bomo mnogo jedli. Velike težave imamo z mlačvijo, ker ni bencina. Tako moramo žito spravljati in čakati na bencin, namesto da bi kar omlatili, če bi bil bencin. Zaradi večnega pomanjkanja imamo dvakratno delo, namesto da bi sproti opravili. Kako naj oddajamo v redu? Kjer imajo elektriko, to vprašanje odpade. Tudi mi bi že enkrat radi elektriko, pa se nihče nič ne pobriga. Mislimo, da bi se morala občina za take stvari brigati. Velike težave imamo s popravljanjem strojev. Greš v Celovec in tam ti vedo samo to povedati, da nimajo nadomestnih delov ali kar že rabiš. Moraš pač pokazati svinjski rilec, če hočeš, da se odtaja trdo srce. Če ne mažeš, stroj res ne teče, kakor nobena stvar ne.

»Tiho bodi!« mu je pošepetala žena, »Ančka sliši.«

»Prej bi bila opozorila, sedaj sem že rekel, pa sam vem, da bi bilo bolj prav, če bi ne bil.«

»Jest!« je poklical h kosilu in prvi stopil čez prag.

*

Konje in vole so zganjali na Rebri, da bi jih gnali čez Vrh v planino.

Za uzde so jih vodili iz vasi na Vogel, kjer se zlivajo vse steze in vsi kolovozi v širok pas, v pot čez Vrh, ki se vzpenja preko neporaslih, sivih melin in se, kakor se je odtrgala iz zeleno porasle Rebri, zgubi med skalami pod Vrhom, se požene še preko lesene škarpe čez Brunk in se pod križem na Krniškem vrhu prevesi v Zavrh.

Konj, ki je zvlekel prazen voz na Krniški vrh, je prestal preizkušnjo za pred največji parizar.

Zganjali so konje na Vogel. V Delih je zbiral Boštjan vole. Samo večji zvonci z nizkimi glasovi so pozvanjali v polje in skoro vsaka žival je imela svojega varuha. Pred leti jih je izučilo, ko so prav nad škarpo pričeli konji ritati, podrli ograjo in zbili kobilo z žrebetom v mel. Oba sta se ubila.

Že dvakrat je prepasel Žorga vole za plotom sem in tja in tudi konji so bili že davno vsi zbrani, le Podlipnikovih ni bilo od nikoder in Tomaža tudi ne.

»Z bahaškimi vozarji žre in nas pusti čakati,« je zabavljal Podrobar: »Da ga sram ni.«

Pod vasjo so počili biči in Tomaž je prijezdil na neosedlanem žrebcu na Krniški rob. Pustil je, da sta ga Joža in Cenek, ki sta vodila vsak svojo kobilo z žrebetom, prehitela, sam pa je zaokrenil žrebca in z bičem odzdravil vozarjem.

Žrebec je razgetal. In na Voglu in na poti pod vasjo so se mu odzivali številni rezgeti.

Parizarji so zavili z ozke vaške poti na veliko cesto. Vozarji so zavriskali in pognali v tek.

Fantje pri konjih na Rebri so jim vrisk vrnili in mirili nemirne konje.

V Pečeh je pasel Marko. Ni zavriskal. Žalosten je gledal za drdrajočimi parizarji, ugledal pod Rodinami na Muhovčevi njivi Brkovčevo Franco, ki je mahala Mihu v slovo, in sklenil, da ji ne bo nikoli več nagajal.

»Saj jima je hudo. Pa kaj marata. Ko si Miha nekaj prisluži, se bosta lahko vzela. Zakaj ni Ančka njena sestra!«

Tomaž je prijezdil do svoje črede.

»Zadnji prijahaš,« se je obregnil srenjski župan ob konjarja.

Tomaž je bil kar prav razgret od vina, da se mu ni zdelo vredno zbesedičiti se s Podrobarjem. Pogledal je po konjih: »Ste vsi? Vsi. Naprej!«

Pognal je prvi na pot, skočil na tla in peljal žrebca za uzdo.

Takoj za konji so pognali vole, ki pa so kaj kmalu zaostali.

Pri križu je Tomaž znova zajezdaril žrebca in ukazoval visoko s konja, kako naj vodijo konje čez škarpo. Ali ga je vino razgrelo ali je bil ponosen na trda kirasirska leta? Spomnil se je, kako ga je bilo pred davnimi leti groza, ko je njih polkovnik stal s konjem pod križem kakor on danes in v jutranjem somraku pridušeno preklinjal kirasirje, ki mu niso dovolj tiho vodili konj čez prelaz. Polkovnik je preklinjal, kirasirji so se pokrižavali mimo križa. Tudi zato jih je klel in ozmerjal z bojazljivci in babami. Tomažu se je nastopil konj, da je moral zaostati. Skozi grmovje je videl, kako je polkovnik stopil s konja h Križanemu in mu objemal noge in mu jih poljuboval.

»Vest ga peče,« je mislil Tomaž. »Tako grdo preklinja. Pa oženjen je in otroke ima. Dedec, grdi,« je mislil.

Ko jih je dohitel, je preklinjal kakor prej in Tomaž se je zavedel, da je pri vsem polku morda najtežje polkovniku.

Sredi poldneva so padli turški konjenici v hrbet in so se morali skozi njo presekati nazaj k svojim. Če bi se ne bili in če bi bili Turki polkovnika živega ujeli. Joj, joj, joj. Ni zastonj klel in ni zastonj molil.

Zadnji konj je zginil za ovinkom. Takrat je tudi Tomaž stopil z žrebca h križu, poljubil Bogcu vseh pet ran, mu izročil konje in sebe v varstvo, zajezdil zopet žrebca in v tek pognal čredo.

Na vrhu Črvivce je ustavil žrebca. Za sabo je zaslišal vole, ki so prizvonili mimo križa čez Vrh. Zdrknil je s konja.

V temni gošči na Kališčih nekje ali še više v Begunjščici je rezko požvižgavala kanja. V bukovju okrog senožet na pobočju Stola so se sklicavale kukavice. Tomaž je nehote pogledal na obe strani za glasovi in se namrdnil temnim gozdom: »Le počemu raste toliko gošče? Da manjka paše in da se zverina skriva v njej. Kako lepo požganje je od Podjavora do Velikega plaza. In že deset let pasejo sedaj jarce tam, kamor se prej še z voli nihče ni upal. Tako lepo se mi ogenj še nikoli ni prijel kakor takrat.«

Ves zadovoljen je pogledal zelene planjave do koč na Zelenici in še više gori, kjer je bila ruša še rjava; ni še poganjala trava. In še na drugo stran Srednjega vrha je pogledal, proti Šiji, kako visoko je že ozelenela zemlja: »Kako bi bilo lepo, če bi ne bilo v sredi med pašami tako gosto zaraslega Srednjega vrha.«

Nameril je grozeče z roko predse: »Le počakaj! Preklicano taborišče medvedov in volkov, tudi tebe bom še razdejal.«

»Dobro jutro, Tomaž! Ali si za generala?« S hribca tik nad njim ga je ogovorila Bajtnikova Mica ne dosti manjša kakor Tomaž. Pred dobrimi tridesetimi leti je bila kaj brhko dekle in močna, da je še sedaj preskušala svojo moč pri delu z moškimi.

»Kaj si iz zemlje zrastla, Mica, ko te nisem prej opazil?«

»Zavrhom moraš hoditi tiho, če hočeš kaj videti. Komu si grozil?«

»Srednjemu Vrhu. Požgal ga bom. Samo da ujamem pravo sušo in pravi veter. Ko bi se ne bal za koče na Zelenici, kdaj bi že pasli po njem.«

»Škoda. Gošča dá več kakor planja. Marsikak božjak sem že našla v njem.«

»Denar da si našla v Srednjem vrhu?«

»Ali li lepo neumen. Kaj ne veš, da je Zavrhom v vsakem grmu krajcar za tistega, ki ga vidi.«

»A tako?«

»Tako, tako. Pa srečno pasi in nikar se preveč ne togoti, da ne zgubiš prstov še na drugi roki.« In že je ni bilo več.

Tomaž je peljal konja po strmini v dolino: »Pa naj bi bila ona odnehala, če je bila bolj modra.« Spomnil se je, kako sta se on in Mica v mladih letih kot fant in dekle za prazen nič sporekla in se je on v jezi zapisal med kirasirje.

(Dalje prihodnjič.)

RADIO CELOVEC

govori po časopisu

SLOVENSKE KRAJINE
(Nadaljevanje.)

Poseben položaj v Istri zavzemajo primorska in nekatera mesta v notranjosti: Trst, Milje, Koper, Piran, Novi Grad, Poreč, Pulj in druga. Znala so obdržati svojo notranjo avtonomno upravo v nepretrgani kontinuiteti in ob veliki konservativnosti starih tradicij od rimske preko bizantinske v srednjeveško dobo. V zadevah notranje uprave v deželi kakor tudi zunanje politike sodelujejo do 11. stol. mesta z grofom, oziroma mejnim grofom. Njihovo prebivalstvo je po večini romansko, govori poseben romanski jezik in se je v prvih stoletjih le malo pomešalo z drugorodci (Langobardi, Grki, Nemci, Slovani). Po prostoru so te romanske mestne občine omejene na samo mesto in ozko okolico. Izven njih postaja Istra vedno bolj slovanska.

Trst

Izjemen položaj med istrskimi mesti si je znal pridobiti Trst z bližnjo okolico. Že od antike sem je mesto sedež škofov, ki postanejo s kraljevskim aktom iz leta 948 tudi svetni gospodje v mestu in tri milje naokrog.

Meje stare Istre so segale daleč preko tržaškega in notranjskega Krasa. Že v rimski dobi se je začenjala Istra ob izlivu reke Timave v morje. Tudi v srednjem veku je šla severna meja Istre odtod preko Krasa tako, da spadajo Tomaj, Sežana in Postojna še k Istri in z njo tudi v cerkvenem oziru pod tržaškega škofa. Označba Istra je tudi za tržaško in notranjsko zaledje, se je pa v teku srednjega veka čimdalje bolj izgubljala. Nadomesti jo naziv Kras, ki se pa v upravnem smislu ne krije točno z obsegom tržaškega in notranjskega Krasa, marveč sega še preko njegovih meja, na Vipavsko in v okolico Loža. Na vzhodu je meja na Učki delila Istro od Hrvatske, oziroma od druge polovice 11. stol. od Meranije.

Gorica

Pokrajina ob Soči in Vipavi vse do razvodja na Julijskih Alpah in na Hrušici spada k mejni grofiji Furlanski in deli z njo politično usodo. Z njo vred pride leta 1077 pod svetno oblast oglejskega patriarha. Kakega enotnega naziva slovenska zemlja od Predila do morja ter od Nadiže do Nanosa ni imela. Pa tudi k Furlaniji ne štejejo dosledno vseh krajev tega ozemlja. Včasih se po nekaterih večjih krajih imenujejo okraji, tako da ne pomenjajo označbe Bovec, Tolmin, Vipava vedno le teh krajev, marveč tudi njihove okoliše.

Gorica sama se imenuje prvič v zgodovini leta 1001, ko je cesar Oton IV. podaril oglejski cerkvi »polovico gradu, ki se imenuje Solkan, ter polovico vasi, ki se v jeziku Slovencev imenuje Gorica«, in pa polovico vsega, kar leži v Solkanu in Gorici ter v vseh krajih med Sočo, Vipavo, Vrtovskim potokom in Alpami. Drugo polovico vsega tega je prejel furlanski grof Verihen. Niso nam natančno znane sorodstvene zveze, radi katerih je Verihenovo polovico podedoval Henrik, ki se leta 1090 imenuje »od Gorice«. Henrik je prednik gospodov, ki se od prve polovice 12. stol. pojavijo s pridevkom grofje goriški. Grofje se ne imenujejo po kaki grofiji goriški, kajti ta še ni obstojala, marveč po grofiji Lurnski na Koroškem, ki so jo obenem tudi upravljali.

Tako so torej nastale slovenske krajine, tak je bil njihov namen takoj v začetku in tako njihovo življenje v prvem obdobju.

SLOVENSKE DEŽELE POD OBLASTJO ČEŠKEGA KRALJA PREMYSLA OTOKARJA

Kakor smo čitali zadnjič, je vladal od 1256. leta na Koroškem Ulrik III., sorodnik kralja Přemysla Otokarja. Ker Ulrik ni imel otrok, je Přemysl računal na naslednstvo. Res je tudi določen Otokar s takoimenovano podčbradsko dedno listino za gospodarja na Koroškem in na Kranjskem.

Tako je dosegel češki kralj višek svojega političnega prizadevanja. Tri vojvodine (Avstrija, Štajerska, Koroška) in ena krajina (Kranjska s Savinjsko in Slovensko marko) so mu podložne. Od salzbuškega nadškofa in freisinškega škofa prejme vse cerkvene fevde, ki so jih nekoč imeli Babenberžani in Španhajmi, od oglejskega patriarha dobi vrsto važnih postojank (Slovenjgradec, Mirna, Vernek, Prapreče, Postojna). Do Gorjancev, Kolpe in kraških prehodov segajo meje Přemyslove nove državne tvorbe, vpliv češkega kralja pa še preko Krasa in štajerskih meja. Na Ogrskem ima pristaše, v Furlaniji postane leta 1272. generalni kapitan.

Tako sta političen vpliv in dejanska oblast češkega kralja obsegala skoraj celotno takratno ozemlje. Prebivalstvo njegovih dežel na jugu je po večini slovensko. Motili bi se pa, ako bi trdili, da je zaradi slovenske narodnosti kralja, ki je zdaj zagospodoval nad večino slovenske zemlje, bila tamkajšnja njegova oblast bolj zasidrana, kakor bi bila sicer. Narodnostni moment pri ustanovitvi češke vlade na slovenskih tleh ne prihaja v poštev. Odločilno za stališče za ali proti Přemyslu je: obči mir, pravni red in gospodarsko blagostanje. Ker je bil Přemysl tisti, ki je vse to prinesel v deželo, so bili njegovi pristaši tisti, ki so od miru, reda in gospodarskega procvita imeli svojo korist. Cerkve in mesta, meščan in kmet, vitez in mali človek so na strani češkega kralja, ki jih zna ščititi pred nasiljem visokega plemstva. To je češkemu kralju, odkrito ali tajno, po večini nasprotno, in sicer zaradi tega, ker je na energičen način znal zabraniti in streti plemiško nasilje in upor. Kdor se je postavljal po robu, je moral občutiti težko roko češkega vladarja. Eden takih je bil plemič Sigfrid iz Marenberga. Bil je ujet na gradu v Slovenjgradcu in nato prepeljan na Češko, kjer je končal leta 1272 na šafotu v Pragi.

RUDOLF HABSBURŠKI SI PRIDOBI NADOBLAST

Nadaljnji obstoj velike državne tvorbe, ki je pod vodstvom Přemysla nastajala med Sudeti in Jadranom, je preprečil novi, leta 1273 za nemškega kralja izvoljeni grof Rudolf iz Habsburga. Skoraj vse, kar je bilo proti Přemyslu, se je pridružilo novemu nemškemu kralju. Med temi so bili: novi oglejski patriarh, nadškof salzburški in ogrski kralj. Češki kralj je kaj kmalu uvidel nevarnost, ki mu je pretila od Rudolfa. Njegova politika na naših tleh začenja iti za tem, da si zagotovi težko prisvojeno. Z bogatimi privilegiji skuša pridobiti velike samostane. V mesta in gradove pošilja zveste češke posadke. Od nezanesljivega plemstva zahteva talce.

Kako nevaren je bil novi zakonito izbrani nemški kralj, se je kmalu pokazalo. Že nekaj mesecev po izvolitvi je ukazal Rudolf, da se mora državi vrniti vse, kar ji je bilo protipostavno odvzetega. Pri tem sta mišljeni predvsem babenberški vojvodini, ki si ju je češki kralj, ne oziraje se na to, da sta bili državni fevd, siloma prisvojil. Ker je Přemysl vendarle še upal na preokret stvari, posebno na pomoč papeževo — ki pa je izostala — se ni vdal. Državna oblast pritisne znova. Že leta 1274 sklene nemški državni zbor, da izgubi češki kralj vse svoje vojvodine, ker jih ni doslej zaprosil od države v fevd. Oglejski patriarh in salzburški nadškof se nato postavita odkrito in odločno proti Přemyslu. Prvi odkloni ponudeno zvezo s Čehom in mu odreče vsakršno podelitev oglejskih fevdov, drugi se na Přemyslovo povabilo sicer pojavi v Pragi, toda gladko odbije kraljeve zahteve. V odgovor začne Přemyslova vojska pod vodstvom štajerskega deželnega glavarja Milote iz Dedic pleniti zemljo salzburškega nadškofa. Že se plemstvo očitno upira češkemu režimu. Avstrijski in štajerski dijaki zapuščajo svoje študije v Pragi. Odpor proti češkemu kralju se širi tudi že v kroge, ki so mu doslej ostali s simpatijami ob strani. Nasprotstvo proti Čehom začenja dobivati tedaj celo nacionalen značaj. Kaže se v obliki odpora domačinov in pristašev zakonito izvoljenega nemškega kralja proti češkemu vsiljencu in tujcem v deželi.

Přemysl je pa še nadalje vztrajal v posesti Avstrije, Štajerske, Koroške in Kranjske. Za povabilo na državni zbor mu ni bilo mar, zaradi česar ga 1275. leta zadene državni preklic. Naslednjega leta napove kralj Rudolf državno vojno svojemu neposlušnemu podložniku (vazalu).

Koroško zasede Rudolfov zaveznik, goriško-tirolski grof Majnhard, Kranjsko njegov brat Albrecht, na Štajerskem se izjavi plemstvo za novega nemškega kralja. Češki stranki v deželi zmanjka tal. Kastelani in uradniki Čehi beže iz Štajerske, med njimi deželni glavar Milota iz Dedic. Grof Majnhard postane deželni glavar na Koroškem, Kranjskem in v Slovenski Krajini. Končno odpadejo od češkega kralja tudi cerkveni krogi in mesta, ki so mu bila najdlje zvesta. Přemysl je tedaj uvidel brezuspešnost nadaljnjega upiranja in sklenil jeseni 1276 na Dunaju z Rudolfom mir. Da bi rešil češke dežele, se odpove Avstriji, Štajerski, Koroški in Slovenski Krajini.

Skoraj dve leti je nato Rudolf ostal na Dunaju in izdal tu že leta 1276 splošni deželni mir za Avstrijo, Štajersko, Koroško in Kranjsko, ki naj bi v te dežele zopet uvedel pravno stanje, kakršno je obstajalo pred češko vlado. Naslednjega leta je Rudolf obnovil in razširil velike štajerske privilegije za ministeriale in se s tem skušal prikupiti mogočnemu plemstvu. Pa tudi s privilegiji za mesta in cerkve ni skoparil. Nedvomno je, da je nemški kralj s takim ravnanjem pripravljal ugodna tla za primer, ko mu bo mogoče podeliti tu na vzhodu proste državne fevde lastnemu rodu. Priprava za to so bili cerkveni fevdi, ki so jih prejeli Rudolfovi sinovi v državi na novo priborjenih zemljah.

Přemysl se je po dunajskem miru samo umaknil. Na poraz in izgubljene dežele ni mogel pozabiti. Maščevanje mu je rojilo po glavi, iskal je zaveznikov in celo slovanska vzajemnost naj bi mu bila sedaj v pomoč. V njenem imenu je klical Poljake »proti nenasitnim zahtevam Nemcev«. Do novih češko-nemških sovražnosti je prišlo spomladi leta 1278, a 26. avgusta do odločilne bitke pri kraju Suhi kruti (Dürnkrut) blizu Morave. Na Rudolfovi strani so se borile poleg ogrskih zaveznikov in državne vojske tudi čete iz Štajerske, Koroške in Kranjske. Boj je bil dolgo neodločen, nekaj časa se je sreča nagibala celo na Přemyslovo stran, končno se je pa odločila za Habzburžana. Po dunajskem boju je na bojnem polju obležal sam češki kralj Přemysl Ootokar II., po svojih zmožnostih in političnih zasnovah (konceptih) eden prvih kraljev iz rodu Přemysl.

Po Suhih krutih je bilo treba urediti politično-teritorialne zadeve med Donavo in Jadranom. Najprej nadaljuje Rudolf politiko pridobivanja najvplivnejših, imajoč stalno pred očmi, kako bi čimprej v teh vzhodnih deželah zasidral svoj lastni rod. Vovbrški grof Ulrik zahteva za svojo ženo zaradi sorodstvenih zvez delež od babenberške in spanheimske dediščine; v zakup dobi med drugim gospodstvo Laško in vrsto gradov.

(Dalje prihodnjič.)

Obsodbe vojaških sodišč

Vojaško sodišče v Velikovcu je meseca julija obravnavalo sledeče slučaje:

Georg Radovanovič iz Reberc je bil obsojen na 350 S globe in mesec dni zapora pogojno, ker je nekega sodruga ranil na glavi.

Johann Vouk, Martin Jaklič, oba Avstrijca in Jugoslovan Johan Pasternak, vsi trije stanujoči v Bukovju, so dejansko napadli OF-sekretarja Johana Marolta ter ga pretepli. Obsojeni so bili na tri tedne, mesec dni in šest tednov zapora.

Radio Celovec

Nedelja, 17. avgusta:
7.30 Jutranja glasba.
19.30 Polurna oddaja.
20.15 Večerna pesem.

Ponedeljek, 18. avgusta:
7.15 Pouk slovenščine.
20.15 Poročila.

Torek, 19. avgusta:
7.15 „Slovenci in slovenske meje v visokem srednjem veku," zgodovinsko predavanje.
20.15 Poročila.

Sreda, 20. avgusta:
7.15 Glasba s plošč.
20.15 Poročila.

Četrtek, 21. avgusta:
7.15 Pouk slovenščine.
19.30 Polurna oddaja.
20.15 Poročila.

Petek, 22. avgusta:
7.15 „Naši literarni prvaki v luči domovinske ljubezni," literarno predavanje.
20.15 Poročila.

Sobota, 23. avgusta:
20.15 Poročila.
7.15 Aktualni komentatorji.

Morebitne spremembe v času bomo objavili v radiu.

MALI OGLASI

Od usode težko prizadet Slovenec se želi poročiti z dekletom do 30 let. Vdove z enim ali dvema otrokoma niso izključene. Ponudbe na upravo lista pod „Osreči me". 341

Iščem

življenjsko družico do 40 let, ki bi imela veselje z manjšim posestvom na deželi. Ponudbe poslati na upravo lista pod „Na deželi". 339

Slike vseh vrst, povečave in pomanšanja, umetniške slike, nagrobne slike (po kakršnikoli fotografiji) vam napravi umetniški atelje

CARL HEDANEK

CELOVEC, Paulitschgasse 13, tel. 20-90

ZAHTEVAJTE CENIKE!

ŠOFER

Slovenec, pošten in zanesljiv, bi rad zamenjal dosedanje službeno mesto. Najraje bi prišel na Koroško h kakšni slovenski tvrdki. — Ponudbe poslati na upravo „Koroške kronike", Celovec, Funderstrasse 1, pod „BMW" 340

Slovenec

krojaški pomočnik, želi poročiti Slovenko, staro do 24 let.

Ponudbe na upravo lista pod „Dom". 342

ZAMENJAM HIŠO

pripravno za večjega obrtnika, za enako ali manjšo v Podjuni.

Naslov dobite pri upravi „Koroške kronike", Celovec, Funderstraße 1, kamor je poslati tudi ponudbe. „Podjuna"

POIZVEDBA

Dne 19. VII. 1947 je odšel proti Kofcam (Slovenija) Marijan Gorjanc iz Kranja. Vsa poizvedovanja za njim so ostala brezuspešna.

Osebni popis: star 16 let in 8 mesecev, visok 178 cm, močan, oblečen v kratke hlače in belo srajco s kratkimi rokavi.

Kdor koli bi mogel o imenovanem dati kako obvestilo, naj sporoči na upravo „Koroške kronike". 343

„Koroška kronika" izhaja vsak petek — List izdaja Britanska obveščevalna služba. — Uredništvo lista je v Celovcu, Völkermarkter Ring 25/I. Telefon 3651/02. — Uprava in oglasni oddelek v Celovcu, Funderstraße 1. Telefon 3651/38. — Mesečno naročnino je treba plačati v naprej. — Rokopisi se ne vračajo.